

זאת היתה שבת

שבת פרשת עקב תשע"ח

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

איך מדברים
עם נשמות?
15

השאיפה הפוליטית
של רבי אהרן מבעלז
43

סיפור חסידי
רבי לוי-יצחק שניאורסאהן **37**
רבי אהרן מבעלז ואדמו"רי חב"ד
שיעור בחורבות עמונה תובב"א **40**
ברכות בחשבון
חידושי רמזים בפרשה **45**

חינוך לאהבה
אהבה ויראה בגיל הרך **03**

שבחי האריז"ל
שיעור לבנות 'באתי לגני'
13

הבטחת האריז"ל
משיעור אנגלית חדש ניסן **18**

טעם מצווה
"וערפכם לא תקשו"
24

דבר יום ביומו
מסרים יומיים לפרשת עקב **28**

ביאורים בפרקי אבות
פרק ד' משנה א'
31

מענות ותשובות
תשובות הרב לשאלות **34**

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל הקוראים היקרים, "חדשים גם ישנים", עם עלון 'אביטה' מלא וגדוש לפרשת עקב. המתכונת הפעם שונה במקצת מהפעמים שעברו ובמקום שיעורים ארוכים באים כמה שיעורים קצרים יחסית, אולי בהשפעת "בין הזמנים"... בהשגחה פרטית, כל השיעורים קשורים לצדיקים המיוחדים לחודש אב - מהאר"י הקדוש (שהיארציט שלו חל ב-ה' אב), דרך החוזה מלובלין (ט' באב), רבי הלל מפאריטש (י"א אב) רבי לוי יצחק שניאורסון (כ' אב) ורבי אהרן מבעלז (כ"א אב), והנה סקירה קצרה על הסדר:

פותחים ב"חינוך לאהבה" - מתוך התוועדות בתספורת-חלאקה (אפשערעניש באידיש). שתי הפאות החמודות שנשארות לאחר התספורת רומזות ליראה ולאהבה, ומתוך כך ביאור יסודי ביחס בין המדות, לפי דברי רבי הלל מפאריטש והחוזה מלובלין.

"שבחי האר"י" - דברים שנאמרו לבנות "באתי לגני" (תנועת נוער לבנות שמפעילים תלמידי הרב). דוגמה נפלאה איך מלמדים ילדים בצורה פשוטה ובלי לאבד מהעומק. למשל: סוד הצמצום מקבל הוראה מעשית לצמצם את עצמך כדי ליצור קשר נכון עם הזולת.

ממשיכים עם האר"י הקדוש ב"הבטחת האר"י": האר"י הבטיח שכל מי שנוהר מחמץ בפסח לא יחטא כל השנה. איך ההבטחה הזו מתיישבת עם הבחירה החופשית ועם אלו שנוהרו ונכשלו? המדור **טעם מצוה** עוסק בפסוק "וערפכם לא תקשו עויד", שנחלקו הראשונים האם זהו ציווי מיוחד בתרי"ג מצוות או מצוה כללית. **ודבר יום ביומו** ממשיך, תמידין כסדרן, בהארות קצרות על סדר שבעת הקרואים בפרשה, למשל: מה היחס בין מצות הדבקות למצות ההליכה בדרכי ה'.

פרקי אבות עוסק במשנה "איזהו חכם... איזהו גבור וכו'", ארבע דמויות המצטרפות למבנה פנימי, שוב בעקבות דברים מפורשים של האר"י.

במענות ותשובות מגוון תשובות, הן בעניינים פרטיים (אבדה לי טלית...) והן ביאורים בחסידות וביעורי הרב, כמו תוספת חשובה לשיעורי אמונה ובטחון על שתי דגות אמונה, עם ציור ובלי ציור בכלל. **סיפור חסידי** עוסק בדמותו המופלאה של **רבי לוי יצחק שניאורסון**, אביו של הרבי מליובאוויטש. מתאים למה שלמדנו בגיליון הקודם (טעם מצוה) על "לא תגורו מפני איש!" עם אבא כזה אפשר להתחיל להבין איך יוצא כזה בן... ברגע האחרון הצלחנו להוסיף 'פרצוף' יפהפה של סיפורים על רבי אהרן מבעלז.

ואחרון חביב, **ברכות בחשבון** על רמזי "ארץ חלב ודבש", ממש חלב ודבש.

לסיום נזכיר שאנו שמחים לקבל מהקוראים תגובות, הערות והארות (למשל, מעדיפים שיעור מרכזי ארוך או כמה שיעורים קצרים?). והנה תיקון טעות מאחד הקוראים: חתונתם של יהושע ורחב היתה לפני 3290 שנה, ולא כמו שנכתב בטעות בגיליון הקודם. מזל טוב!

שבת שלום, מערכת ואביטה

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | מערכת: הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

חינוך לאהבה

קיצור מהלך השיעור

התספורת והשארית פאות הראש הן, כפי מנהג ישראל, "ראשית הגז" של ילד יהודי, וגם ראשית החינוך שלו. שתי פאות, מימין ומשמאל, מסמלות את שני קוי עבודת ה' - קו האהבה וקו היראה. בניגוד למחשבה ששיקף החינוך הוא ליראה - הצבת גבולות לילד - מסבירה החסידות שעל החינוך לכלול את שתי המדות, אהבה ויראה, כשדווקא האהבה היא המדה הראשית והעיקרית.

בפרק ראשון נלמדות נקודות מתוך ביאורו של הרה"צ רבי הלל מפאריטש זצ"ל (בעל ההילולא של "א מנחם-אב) ב'חינוך קטן' (הקדמת שער היחוד והאמונה בתניא), המסביר כיצד גם שרשה ויסודה של יראת ה' טהורה היא מדת האהבה (תוך שהוא מחלק בין מדרגות ביראה ומדרגות באהבה).

הפרק השני מתקשר לדברים תורה של החוזה מלובלין זי"ע (בעל ההילולא של ט' מנחם-אב), המסביר כי אהבה ויראה הם גם משפטים, שטעמים מובן, ומעניק גם "טעם בעבודת" בכל עבודת ה', וְהָקִים, שטעמים אינו מובן, ובכך הם מציבים גבול לשכל האנושי ודורשים עבודה ביראה. אצל יהודי, שמתחנך מילדותו לטוב הטעם ולאהבה שבמשפטים, גם היראה מתרוממת לגובה אחר.

א. חינוך לאהבה ויראה (ביאור רבי הלל מפאריטש ל'חינוך קטן')

ראשית החינוך – "ראשית הגז" – גבול בין מח ללב

האָפּשעֶרעניש^א, בגיל שלש, היא ראשית החינוך. כמו שהיא בגדר "ראשית הגז" -

כמבואר בחסידות^ב - היא גם ראשית החינוך. כנראה יש קשר בין המלים גז וחינוך. כתוב^ג שהמלה "גז"^ד היינו חלוקת עשר הספירות ל-ג ראשונות ו-ז תחתונות. יש עשר ספירות, אבל בתוך עשר הספירות יש ג ראשונות ו-ז תחתונות, שכל ומדות^ה. ראשית החינוך היא שימת גבול ברור בין ג ראשונות ל-ז תחתונות.

ב סידור מהרי"ד (לרבי יצחק דובער מליאדי, נכד הצמח צדק) ח"א עמ' 338.

ג ראה עץ חיים שער מב (המקיפין) פ"ב; קדושת לוי פרשת שפטים; אורח לחיים פרשת שפטים.

ד דברים יח, ד.

ה ראה עמודיה שבעה בהעלתך ב'חמישי' (ובהערה מה שם) על חלוקת הספירות ל"גז".

א מנהג תספורת הבנים בגיל שלש (חלאקה).

נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה. אפשרעניש ברוך-שניאור-זלמן שי' ויסגלס. י"א מנחם-אב ע"ח, כפר חב"ד.

כך שמע וקלט את 'אותיות הרב' ממש כנ"ל - אבל המיוחד במאמרי הצמח צדק שרבי הלל רשם הוא הסוגריים, המסומנים בסגולתא בתחלה ובסוף, בתוכן הוא מבאר ביאורים עמוקים על דברי המאמר שהוא שמע מפי הרבי, לפעמים גם לאורך עמוד שלם או יותר. הרבה פעמים הוא כותב בפירוש "כן נראה לעניות דעתי" ולפעמים אפילו "וה' הטוב יכפר". כלומר, יש הרבה חידושים שהוא מחדש, 'לפי עניות דעתו', כאשר אצלנו 'עניות דעתו' של רבי הלל היא סמכות גדולה ביותר.

הדרוש של 'חינוך קטן' ודאי שייך לאפשרעניש. לכן היה מן הראוי ללמוד את כולו בפנים, כי - כנ"ל - זהו דרוש מופלא ביותר המבאר הרבה יסודות של תורת החסידות ועבודת השי"ת, אך נאמר כעת רק כמה נקודות מהתחלת הדרוש.

שם הוי' ושם א-להים

ובהקדים, רמו ששייך להשאר פאות הראש: **פאה** עולה בגימטריא **אלהים**. בדרך כלל, שם אלקים הוא שם מדת הדין של הקב"ה. אבל יש שם אלקים ששייך גם לחסד ולשם הוי' - לא כל אלקים הוא שם הדין, וכן מצאנו בתנ"ך "חסד אלהים"¹ (כפי שמצאנו "חסד הוי"²).

אנחנו נמצאים בפרשת "ואתחנן", בה נמצא הפסוק העיקרי של כל התורה כולה, הצהרת אמונת ישראל - "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"³. כל ענינו של הפסוק הוא לייחד את

כדי שאחר כך יוכל להיות "מח שליט על הלב"⁴ - יסוד היסודות של 'עבודה' בחסידות - צריך להיות ברור מהו מח ומהו לב. לפי זה, "ראשית הגז" היא עצמה ראשית החינוך.

רמו נאה: **ראשית החינוך** = 1000 = גז בחזקת ג - סגולה שהילד יגדל להיות **תלמיד ותיק** בהשראת נשמת רבי **ישראל בעל שם טוב**, מתאים לסיפור⁵ שהבעש"ט קיים את מנהג האפשרעניש, ראשית הגז, לאדמו"ר הזקן בהיותו בן ג.

מאמרי רבי הלל מפאריטש

בתנאי, הקדמת החלק השני, שער היחוד והאמונה, נקראת 'חינוך קטן'. יש ביאור נפלא של רבי הלל על כל 'חינוך קטן'⁶, כדרכו בקדש. נקדים קצת הבהרה לגבי המאמרים של רבי הלל: אצל רבי הלל יש שני סוגי דרושים - 'רשימה' ו'דרוש עצמו'. כמובן, הכל מבוסס על מה ששמע מהרביים, רבותיו, וההבדל בינו לבין רבי אייזיק שרבי הלל שומר על 'אותיות הרב'. אפשר לקרוא דרוש של רבי הלל ולחשוב שהצמח צדק כתב אותו, כי הוא שומר על הסגנון, עד כדי כך שיש דרושים שהודפסו בתורת הצמח צדק ולא ברור אם הם שלו או של רבי הלל. אצל רבי אייזיק סגנון הכתיבה הוא משהו אחר לגמרי - מיד אפשר להבחין בין דרוש שלו לדרוש של הרביים.

בכל אופן, כשרבי הלל כותב 'דרוש עצמו', כשמו כן הוא - זהו לא דרוש ששמע בפירוש מהרביים, אלא דרוש שהוא דורש מעצמו לפי היסודות שקבל מהרביים. 'רשימה' היא דרוש שהוא שמע בעצמו מהצמח צדק - אפשר לסמוך שכל מה שכותב ששמע מהצמח צדק,

¹ שער הכוונות דרושי ויעבר דרוש ה.

² יא שמואל-ב ט, ג; תהלים נב, י.

³ יב שמואל-א כ, יד; תהלים לג, ה; שם קג, יז.

⁴ יג "חסד הוי'" "חסד אלהים" עולה אהרן, איש החסד, בחינת אהבה רבה, כמו שיתבאר. הערך הממוצע של ארבע המלים הוא דין, ללמד שצריך "לאכללא שמאלא בימינא" (ראה זח"ג קעח, א), דין בחסד ורחמים.

⁵ יד דברים ו, ד.

¹ זהר ח"ג רכז, א; תניא פרק יב.

² ראה כתבי רי"א ביחאוסקי.

³ ח ליקוטי דיבורים ח"ג תפא ע"ב.

⁴ ט נדפס כהוספה לפלח הרמון בראשית.

חידוש - מי שלא לומד שו"ע לא יודע שצריך לחנך גם לאהבה, היות שיש מצוה לחנך למצוות עשה², "ועשה טוב"³. אפשר היה לחשוב שעיקר החינוך הוא "סור מרע", להתרחק ממה שאסור, לשתול בילד יראת שמים. עיקר החידוש של 'חינוך קטן' שהחינוך - מהיום, האפשרעניש - הוא גם למדת האהבה. צריך לחנך ילד גם לאהוב את ה', ולא רק לירא מה'.

יש שתי פאות - פאה מימין ו-פאה משמאל. אלהים מימין ו-אלהים משמאל. האריז"ל²³ כתב, כידוע, שהרמב"ן הוא הפאה הימנית של אדם הראשון והרמב"ם הוא הפאה השמאלית. הרמב"ם הוא בעיקר בעל נגלה, לכן העיקר אצלו הוא יראה, אמנם תכלית עבודת ה' לפי הרמב"ם²³ היא העבודה לשמה, שהיא העבודה מאהבה, אבל יסוד החינוך הוא מיראה²⁷, עבודה שלא לשמה, עד שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. הרמב"ן, לעומתו, מחדש את תוספת הנסתר, ובנסתר העיקר הוא אהבה לכתחילה, וכמו שכתוב בזהר "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"²³, שעבודת ה' העיקרית היא מאהבה. זו תגלית של פנימיות התורה, חסידות. לכן תורת (ודרך) החסידות נקראת חסידות, כדי להדגיש שהעיקר הוא חסד, עבודת ה' מתוך אהבה (וכן תשובה מאהבה, ההופכת זדונות לזכויות ממש²³). כל לימוד החסידות הוא כדי להגיע ל"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא".

אם כן, שתי הפאות אצל הילד הן השרש של אהבת ה' ויראת ה'. הפאה הימנית היא

שמות הוי' ואלקים. עוד קודם בפרשה מופיעים שני הפסוקים - "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלהים אין עוד מלבדו"¹⁰ ו"יודעת היום והשבת אל לבבך כי הוי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד"¹⁰. אלה שני פסוקים סמוכים של "הוי' הוא האלהים", ואחריהם, בהמשך הפרשה, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". ידוע שהערך המספרי של הפסוק "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", 1118, הוא המספר הראשון שמתחלק גם בשם הוי' וגם בשם אלהים - אלהים פעמים אחד, שעולה הוי' פעמים גדול אחד עולה אהבה - כמודגש בכך שהפסוק הבא הוא "ואהבת" - אז הפסוק "שמע ישראל וגו'" עולה אלהים פעמים אהבה, סימן שיש שם אלקים שענינו אהבה, אף שבדרך כלל ענינו של שם אלקים הוא יראה.

[ה"א"להים" הראשון של התורה - "הכל הולך אחר הפתיחה" - הוא בפסוק "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ"¹. יש לחקור האם שם אלקים כאן הוא מדת הדין או מדת החסד. אמנם רש"י מביא מחז"ל, ביחס להופעת שם אלקים במעשה בראשית, ש"בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין", אך מהכתוב "עולם חסד יבנה"¹¹ יש לצדד ששם אלקים של מעשה בראשית, בפנימיות על כל פנים, הוא שם של "חסד אלהים", ודוק¹¹].

שתי הפאות - חינוך לאהבה ויראה

למה אמרנו זאת? כי יש בחינוך קטן קצת

כ שו"ע אדה"ז או"ח שמג (אליו מפנה אדה"ז בעצמו בחינוך קטן' שם).

כא תהלים לד, טו; שם לז, כז.

כב שער הגלגולים הקדמה לו.

כג ראה הלכות תשובה פ"י.

כד ראה שם ה"א.

כה זהר ח"ג רסז, א.

כו יומא פ, ב.

טו שם ד, לה.

טז שם פסוק לט.

יז בראשית א, א.

יח תהלים פט, ג.

יט ראה עמודיה שבעה פרשת בראשית הערה טו.

"ואהבת", מתוך אהבת ה'¹⁷. מה ההסבר הפנימי לכך? כפי שהוזכר, אדמו"ר הזקן כותב בתניא שהכח המניע את כל מצוות עשה הוא אהבת ה', והרי גם יראת ה' היא מצוות עשה - "את הוי' אלהיך תירא" זו מצוות עשה דאורייתא. זו כבר ראייה שיראת ה' גופא היא מכח אהבת ה'; הכח המניע את כל מצוות עשה של התורה.

"יראה מניתוק "חבל ההתקשרות"

רבי הלל מסביר עוד יותר (דבר שגם כתוב בעוד מקומות בחסידות): "אית יראה ואית יראה"¹⁷. יש יראה תתא - ובה גופא יש כמה מדרגות. הוא מסביר בפשטות שאם היראה היא מדבר שנוגע לאדם - זו יראה תתא. עיקר הנגיעה ביראה הוא שיש לו משהו להפסיד ומשהו להרויח. נגיעה היינו שהדבר נוגע לי - או שאני מרויח ממנו או שאני מפסיד ממנו. הוא אומר שאם יש לאדם 'נגיעה' ביראה שלו אזי היא יראת העונש. כידוע בחסידות¹⁷, יראת העונש אינה מצד הקדושה, אך בכל אופן היא יכולה להיות מניע ל"סור מרע", כמבואר באריכות בסוד "פסל מיכה"¹⁷. אנחנו לא רוצים לעבוד את ה' מתוך יראה כזו, וגם בחינוך ילדים

לא ("את הוי' אלהיך תירא" = תורה = אהבה פעמים בטול. כשמחברים את מצוות אהבת ה' ("ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך") למצוות יראת הוי' ("את הוי' אלהיך תירא") מקבלים זה פעמים אהבה-יראה! ראשי התבות עולים זה פעמים בטול, הוי'-אהיה, ואמצעי וסופי התבות עולים זה פעמים יעקב, ז"פ הוי', יהלום אהבה (דהיינו סכום המספרים מ-1 עד אהבה ומ-אהבה עד 1), ודוק. והנה, אהבה היא בחינת "פנים" ויראה בחינת "אחור", כידוע בסוד "אחור וקדם צרתי ותשת עלי כפכה" (תהלים קלט, ה). ופלא, אחורי "תירא" - ת תי תיר תירא = 2031 = פני "ואהבת" - ואהבת אהבת הבת בת ת!

לב הקדמת תקוני זהר ו, א.

לג ראה הקדמה לדרך חיים (לאדמו"ר האמצעי).

לד שארית ישראל לר' ישראל מדוברנוא (תלמיד אדה"ז) נה, א (בהוצאה משנת תרפ"ד; הובא גם בכרם תב"ד גליון 4 ח"ב עמ' 239). ראה אוצר הנפש ח"ב, מאמר "פרק בעבודת ה'" פ"א (במניעי עשיית הטוב) בהערה.

שרש אהבת ה', וכמו שכתוב בתחלת התניא¹² - הכח המניע את קיום כל מצוות עשה בתורה הוא אהבת ה' יתברך. לעומת זאת, הכח המניע את מצוות לא-תעשה הוא יראת ה' - הפאה השמאלית. זו הכוונה הפשוטה והבסיסית של השארת פאות הראש. גוזזים את שערות הראש שלא תהיה יניקת החיצונים (מריביי החסדים המאירים בגולגלתא, בה מתלבש חסד דעתיק) ומשאירים שתי פאות, אהבת ה' ויראת ה' - יסוד החינוך. לכל ילד יש שתי פאות, רמב"ן מימין ורמב"ם משמאל, נסתר ונגלה, אהבת ה' ויראת ה'¹⁸.

שרש היראה באהבה

הווארט הראשון שמסביר רבי הלל על 'חינוך קטן' של אדמו"ר הזקן הוא שבעצם גם השרש של יראת ה' הוא אהבה. לפעמים הווארט הזה כתוב על פסוק בפרשת שבוע שלנו, ואתחנן: יראת ה' היא מצוה בתורה - אחת משש המצוות התמידיות, צד שמאל של המרחב האלקי¹⁹ (בעוד מצוות אהבת ה' היא צד ימין של המרחב האלקי). מאיפה נלמדת מצוות היראה? פסוק בפרשת השבוע שלנו, "את הוי' אלהיך תירא [ואתו תעבד ובשמו תשבע]"¹⁷. מצוות יראת ה' היא בפרשת השבוע, וכמה פסוקים לפנייה כתוב "ואהבת את הוי' אלהיך" - מצוות אהבת ה'.

קודם כל, הואים מהמסמיכות בתורה - הכל פרשת שבוע, בהשגחה פרטית - שהסדר בתורה הוא קודם אהבת ה' ותיכף יראת ה'. כבר אפשר להבין שמצוות יראת ה' באה מתוך

כז פ"ד.

כח פאה ימין אהבה פאה שמאל יראה = אמת אמת, הכל אמת.

כט ראה סוד ה' לראויי שער א פ"כ. מבואר באריכות בספר לחיות במרחב אלקי.

ל דברים ו, יג.

יש שתי מדרגות^ט (אותן מתאר אדמו"ר הזקן ב'חינוך קטן'): אהבה של קטן (השייכת לחינוך קטן) - אהבה שנובעת מהתבוננות; ואהבה של צדיקים - שהיא כ"שלהבת העולה מאליה"^מ (שלהבת = "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"^מ, כנגד ג ראשי האות ש, אות האש, כמבואר בספר יצירה^מ).

התוכן כתוב גם באגרת הקדש בתניא^מ ובכמה מקומות, שיש שתי אהבות - אהבה על פי התבוננות (אהבה שכלית) ואהבה בתענוגים ("עבדת מתנה אתן את כהנתכם"^מ). האהבה הראשונה שייכת לחינוך ילדים, למי שעדיין בקטנות מוחין - אז דווקא צריך להעמיק בהתבוננות בדברים המעוררים את האהבה כדי להוליד אהבה בלב. אבל כאשר זוכים לגדלות מוחין, מוחין בעצם - זוכים לאהבה בתענוגים, "אז תתענג על הוי' [על הוי' דלתתא]^מ" (התענוג האלקי מתגלה בדרך ממילא בחכמה, בהברקת חכמה-עילאה, מוחין בעצם) ועוד יותר, ל"שמחו צדיקים בהוי' [בהוי' דלעילא]^מ". זהו עיקר המהלך של התחלת הביאור של רבי הלל^מ.

לט ובלשונ:

ואם כן יש בכל המצות ב' בחינות, הא' כאשר נעשה בעת ההגדלה כשמיניע ל"ג שנה, שאז עושה מכח עצמו, והב' כשנעשה בעת הקטנות, שאז אביו מחנכו ואינו עושה אותם מכח עצמו, ואז נעשית בקטנות המוחין כמבואר ברמב"ם, אם כן גם באהבה גופא יש ב' בחינות, האהבה שמצד הגדלות המוחין, ובחינת האהבה הנעשה מצד קטנות המוחין, שנקראת חינוך בלבד, וביאר ענינם... בהמשך מביא רבי הלל את לשון אדמו"ר הזקן ב'חינוך קטן' לגבי שתי אהבות אלה, בשילוב ביאוריו שלו.

מ ראה תניא פמ"ג.

מא דברים ו, ה.

מב ראה גם אותיות לשון הקדש אות ש.

מג אגרת הקדש ו; יח.

מד במדבר יח, ז.

מה ישעיה נח, יד.

מו תהלים צז, יב.

מז על החילוק בין "אז תתענג על הוי'" ל"שמחו צדיקים בהוי'" - הרמז כאן בפנים - ראה בדבריו בארוכה, ואכמ"ל.

לא הוצים שיראת העונש תהיה עיקר היראה של הילד. אמנם הרמב"ם כתב שמתחילים לחנך מ"שלא לשמה", כנ"ל, אבל צריך "מתוך שלא לשמה בא לשמה" (דהיינו שתהיה הארה, על כל פנים, של עבודה לשמה גם במצב של "ניקה" - גיל החינוך - מוחין דקטנות).

מהי היראה העיקרית? יראה מפני ח"ו ניתוק "חבל ההתקשרות"^מ, בלשוננו. כתוב "חבלים נפלו לי בנעמים"^מ ו"יעקב חבל נחלתו"^מ - אנחנו "חבל נחלתו" של הקב"ה, "חבלים נפלו לי בנעמים אף נחלת שפרה עלי", ומי שיש לו חוש בהתקשרות זו ירא מלפגוע בחבל ההתקשרות ולנתק אותו. ממילא מובן שהיראה מקורה באהבה - האדם ירא מהפסקת חבל ההתקשרות של האהבה. חוץ מהיות היראה מצות עשה, שכח המניע שלה היא אהבה - עיקר גדר היראה הוא יראה מהפסקת האהבה, וממילא הכל אהבה. זהו יסוד היסודות של החסידות ויסוד היסודות של חינוך, כך מתחיל הביאור של רבי הלל, בעל ההילולא של היום, על 'חינוך קטן'^מ.

קטנות וגדלות באהבה

אחר כך רבי הלל מסביר שבאהבה גופא

לה "חבל ההתקשרות" = אהבה פעמים יבק, יחוד הוי' אלהים, אהבה-יראה, אחד פעמים אהיה הוי' א-דני, וד"ל.

לו תהלים טז, ו.

לז דברים לב, ט.

לח ובלשונ:

אך באמת האהבה הוא שרש ומקור גם לבחינת היראה, כידוע שיש שני בחינות יראה, הא' שהוא ירא מצד איזה נגיעה לנפשו, שזהו יראת העונש, שאינו עיקר כלל, והב' הוא עיקר היראה, והיינו שהוא ירא מצד האהבה, שלא יפגום אהבתו לה' חבל ההתקשרות ביניהם, בין נש"י לעצמות אא"ס, כמאמר חבלים נפלו לי בנעמים ויעקב חבל נחלתו, וירא לעבור רצון ה' בכדי שלא יכרות חבל ההתקשרות ח"ו, ונמצא שרש ומקור כל הז' המדות הוא מדת האהבה שהוא מדת החסד וכידוע בסה"ק דחסד יומא דאזיל עם כולא יומין כו' וד"ל.

ב. חינוך למשפטים וחוקים (ביאור החוזה מלובלין)

הילולת החוזה מלובלין בתשעה באב

נקשר כל זאת לאפשרעניש, עיקר החינוך - השארת שתי פאות הראש - על פי ווארט של החוזה מלובלין, בעל הארציית של תשעה באב. תשעה באב חל השנה בשבת קדש - צמנו בעשירי באב, אבל בתשעה באב אכלנו בשה שתינו יין, אמרנו 'לחיים'. אצל חסידים חושבים ב'לחיים' הזה על הסיפור המפורסם אודות החוזה מלובלין, שהמתנגדים בלובלין אמרו שכאשר הוא יסתלק הם יאמרו 'לחיים', והוא אמר שאפילו מים לא ישתו, כי התנבא שיסתלק בתשעה באב. אבל יש הזדמנות שתשעה באב חל בשבת, אז אפשר לומר שאת ה'לחיים' אומרים מתוך חגיגת ההילולא של החוזה מלובלין. כידוע, הוא מסר את הנפש ממש על הבאת המשיח, היה המשיחיסט הכי גדול... אנחנו משתדלים כל פעם ביארציית ללמוד משהו מהספרים שלו - ספרים מאד עמוקים, שצריכים גם הגהה (מקוה שבקרוב מישורו יגיה אותם במהדורה טובה, שיהיה יותר קל ללמוד את הדברים). בכל פעם אני פותח את הספר סתם, ומסתכל באיזה מקום מה הוא כותב.

חק - גבול מתוך יראה

הפעם פתחתי ב'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', תחלת פרשת משפטים^ח. שם הוא מדבר על ההבדל בין חוקים למשפטים.

מח זכרון זאת פרשת משפטים, וז"ל:

הנה כתיב חוקיו ומשפטיו לישראל כו', י"ל חוקיו נקראים יראת שמים. שעני"ד היראה עושה לו האדם חוק וגבול מה לעשות ומה שלא לעשות. וגם שאינו מרגיש טעם ע"כ נקרא חוקים לשון חוק וגבול. ולשון חקיקה שמצמצם עצמו מעניינו בשביל יראת הבורא ב"ה. משא"כ אהבה נקרא

אנחנו יודעים מה שתמיד כתוב, וגם הוא כותב - שחוקים הם למעלה מטעם ודעת, צריך לקבל את החוקים בקבלת עול, ומשפטים השכל מבין.

החוזה מוסיף לכך הסבר יפהפה, שנאמר בקיצור: הוא אומר שחוק הוא גבול, כמו "בְּשִׁמּוֹ לִים חֻקֶיךָ"^ט, וגבול היינו מדת היראה בנפש. הוא מסביר את מהות הגבול והיראה, דבר שגם מסביר למה אפשר לחשוב שהעיקר בחינוך הוא יראה - לחנוך לגבולות, זה אפשר לעשות

משפט שיש לו טעם בהעבדות שלו. והנה בעובדי כוכבים גם אם יזדמן חסיד עובד כוכבים. הוא מיראה לבד. וכמו גם באיוב כתיב ירא אלקים. ודוק ותשכח. זה חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי. אפילו יש להם לפעם חוק ומשפטים בל ידעום. זה י"ל ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ולא לפני עובדי כוכבים. זה י"ל כשלחן ערוך ומוכן לאכול. פי' להיות טעם בעבדות.

דהנה כתיב מגיד דבריו ליעקב כו' לא עשה כן לכל גוי, קשה יכתוב בקיצור לא עשה כן לכל גוי ולמה עוד ומשפטים בל ידעום הלא קאי על הכל לא עשה כן לכל גוי ומהסוף משמע רק משפטים בל ידעום. גם הלשון כן היה לכתוב זה. אך בקיצור דהנה כתיב כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. ידוע פי' רז"ל. וי"ל עוד דהנה יש מדרגה לעבוד את ה' ית' ביראה וזה שיה לכל נפש גם בעובדי כוכבים אפשר כן. זה כתיב והאלקים עשה שייראו מלפניו. כולל כל העשיה. זה מלך אלקים על גוים. אך אעפ"כ אית יראה ואית יראה. ודאי עובד כוכבים אינו יכול להשיג יראה עליונה כ"א יראה תחתונה. והנה מי שהוא במדרגה קטנה די לו היראה. משא"כ לצדיקים אומים טוב לעבוד באהבה. זה י"ל כה תאמר לבית יעקב. כה הוא יראה. כה י"ל עוד כ"ה אתון דיחודא הוא אמונה והיראה אחת היא. ותגיד היא אהבה לשון אגדה. זה לבני ישראל. והנה היראה נקרא דבור לשון קשה. והאהבה נקרא משפט. כמו משפט בטעם הדבר. כי יש לו טעם בעבדות. ויש [לומר] עוד כי צריך צדיק להמשיך שפע להעולם נקרא חק. כמו הטריפני לחם חוקי. ותתן טרף לביתה חוקו לנערותיה. זה י"ל מגיד דבריו ליעקב. היראה שלו היא יראה עליונה. זה דבריו ליעקב משא"כ לישראל נותן חוקיו כח להמשיך שפע. וגם משפטיו היא אהבה וזה עין משפט. פרשו ז"ל על אברהם. לזה אומר לא עשה כן לכל גוי. פי' הגם שגם בעובדי כוכבים אפשר להיות להם יראה. לא כן הוא כמו לישראל כנ"ל. כי אין להם כ"א יראה תחתונה ומשפטים בל ידעום כלל. זה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ולא לפני עובדי כוכבים.

מט משל"ח, כט.

מאד - היות שחֵק הוא בלי טעם, למעלה מטעם, אין מה לחקור ולהעמיק, כמו ילד קטן. חֵק הוא יראה וגבולות, אין מה להעמיק בו. החֵק העיקרי בתורה הוא פרה אדומה, עליה כתוב בפירוש שאין להעמיק בה - "אמרתי אחכמה והיא רחקה ממני"²¹, חבל על הזמן, אין מה להרהר, אסור להרהר אחריה. משפט הוא בדיוק הפוך - הוא מזמין אותך להתעמק בטעם המשפט. גדר המשפט שהוא על פי שכל, אז הוא מזמין להתעמק בו.

איפה עיקר ההעמקה בתורה? כשלומדים תורה, נגלה, עיקר העומק הוא בחשן משפט, בנויקין. חז"ל²² אומרים שזהו עיקר הלימוד. למה? כי נויקין היינו משפטים, הם אמורים להיות דברים שאתה מבין - המשפט מזמין אותך, מבקש ממך להתעמק בו. מה עושה המשפט? נותן לך, לא רק את היכולת לפלפל בנגלה, אלא, טעם בעבודות בכלל. זהו כבר חידוש. חז"ל קוראים לפרשת משפטים "פרשת דינים"²³ - אפשר לחשוב שמשפט הוא דין-שמאל-גבורה. בזהר²⁴ כתוב ש"משפט רחמי", נוטה לחסד. אבל כאן אומר החוזה שההבדל בין חק למשפט - בין גבולות בלי טעם למשפט עם טעם - הוא שחֵק הוא יראת ה' ומשפט הוא אהבת ה' (משפט = גל פעמים אהבה).

אם מעמיקים, זהו ווארט חב"ד מובהק. כמו שאמרנו, כל החסידות היא אהבה. הזכירו בנוגע לחלאקה את ל"ג בעומר - יש שיחה מפורסמת של הרבי לל"ג בעומר על ההבדל בין החרדים וחסידות פולין לחב"ד. הדרך החרדית, כולל חסידות פולין, היא בעיקר יראה (כשמה, חרדיות) - הסתגרות, חקים וגבולות -

וזה אי אפשר, זה מותר וזה אסור. אפשר לחשוב שזהו כל החינוך - דע לך שיש גבולות, ואסור לפרוץ את הגבול. הראש שאומר שיש גבולות נקרא חֵק - הוא באמת למעלה מטעם ודעת. אם אומרים לך שאלה גבולות - זה אסור וזה מותר - לא שואלים שאלות, זהו החֵק ועל חֵק לא שואלים שאלות. איזו מדה בנפש היא חֵק? הוא אומר שחֵק הוא יראה²⁵. יראה היא גבולות, חֵק שאין לו טעם, למעלה מטעם ודעת.

טעם בעבודות

הוא אומר עוד ווארט מאד חזק, כשהרבי מדבר על קבלת עול²⁶, אנחנו יודעים שהוא מוסיף שקבלת עול צריכה להיות מתוך אושה. הדבר קשור ליום ההולדת של הרבי ב"א ניסן, כשהנשיא הוא אשר, לשון אושר, "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך"²⁷. ממש מיסודי היסודות של תורת הרבי, שצריך שיהיה געשמאק בקבלת עול. זו נשיאת הפכים, כמו שנסביר כעת עוד יותר.

האופן בו אומרים את הווארטים בחסידות חב"ד ובחסידות פולין הוא ממהות החסידות. אצל החוזה, ובעוד מקומות, הווארט הוא שצריך שליחודי יהיה "טעם בעבודות" - זהו הסגנון. עבודת היינו עבודת ה', וצריך "טעם בעבודות" - געשמאק בעבודת ה'. גם בקבלת עול צריך געשמאק, שהוא קורא לו "טעם בעבודות" (הרי עבד עובד את אדונו בקבלת עול).

משפט - טעם ואהבה

חוק הוא אָן-טעם (בלי טעם), הוא גבולות, ו"טעם בעבודות" נקרא משפט. למה? משפט הוא על פי שכל. החוזה אומר ווארט פשוט

גג קהלת ז, כג. ראה תנחומא חקת ו; במדבר רבה יט, ג; יומא יד, א ובכ"ד.

נד ראה ב"ב פ"י מ"ח.

נה ראה רש"י בתחלת פרשת משפטים.

נו ראה הקדמת תקו"ז ("פתח אליהו").

נא אכן היחס בין יראה לחק הוא "שלם וחצי", ודוק.

נב ראה, לדוגמה, לקו"ש ח"א עמ' 281.

נב בראשית מט, כ.

הַחֲקִים והגבולות של הילד הם הפאה השמאלית, והמשפטים - שמבקשים העמקה מתוך טעם, "טוב טעם ודעת למדני"³⁰ - הם הפאה הימנית, שהיא העיקר. יש לי בראש פה (פאה) משפט ופה (פאה) חוק ("פה אל פה אדבר בו"³⁰ - פאה אל פאה).

מעלת ישראל על הגוים בחקים ובמשפטים

החווה ממשיך ומביא פסוק שממנו נלקח שם של הספר של המגיד ממעזריטש, שהוא עצמו עוד היה אצלו. דרך אגב, החווה נולד בשנת תק"ה, בדיוק בשנת הולדת אדמו"ר הזקן - אין עוד תלמיד מפורסם של המגיד בדיוק באותו גיל, אחרי הסתלקות המגיד (כשהיו שני תלמידיו הצעירים הנ"ל בני כח) אדמו"ר הזקן התקשר לבנו רבי אברהם המלאך ואח"כ לרבי מנחם מענדל מויטבסק בעל פרי הארץ עד שעלה לארץ. החווה אחרי הסתלקות המגיד התקשר לרבי אלימלך, ובסוף זכה לקבל את העינים שלו.

הוא דורש את הפסוק "מגיד [לשון אגדה המושכת את לבו של אדם לאביו שבשמים בחבלי עבותות אהבה] דבריו [דברו כתיב, 'דבר הוי' זו הלכה-נבואה-הקץ]³¹ ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל. לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום [עד כאן מגיד אותיות, 'מגיד מראשית אחרית'³²] הללויה"³³. הוא מסביר אותו בדיוק לפי המהלך שאמרנו ב'חינוך קטן': ה' נותן ליעקב "חקיו ומשפטיו" - חק הוא יראה, גבול, ומשפט הוא טעם בעבודתו. "לא עשה כן לכל גוי" - לגוי אין משפטים בכלל. אחר כך הוא

ואילו חב"ד בעיקר אהבה, השפעה, בלי פחד מה יקרה אם אצא החוצה.

כאן החווה אומר בדיוק את אותו ווארט: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - כתוב³⁴ שאסור לשים את המשפטים לפני גוים, והחווה מסביר שהטעם לכך הוא שאין להם משפטים אלא רק חקים, הכל אצלם רק יראה. אין להם אהבה, אין להם משפטים, אין להם שכל אמתי (כמו שדברנו לפני כמה ימים³⁵). שכל אמתי - שמעמיק עד אין סוף ומחדש חידושי אמת, שנותן רשות ("הרשות נתונה"³⁶) להעמיק עד אין סוף, "הפוך בה והפוך בה דכולא בה"³⁷, "דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד"³⁸ - בא ממדת האהבה. אין אותו אצל גוים, לכן אסור לשים לפניהם את המשפטים.

חינוך למשפטים

מ"אשר תשים לפניהם" לומדים חז"ל³⁹ שצריך לשים את המשפטים לפני עם ישראל "כשלחן הערוך" - איך הוא מסביר זאת? שלחן ערוך הוא טוב טעם. צריך ללמד תורה, גם לילד קטן, באופן שיהיה לו טעם בעבודתו - שיהיה לו טוב טעם בעבודת ה' שלו, מהגיל הכי רך. זהו עיקר החינוך.

אם נחבר את דבריו למה שלמדנו קודם, מה יצא? ששתי הפאות הן חקים ומשפטים.

נז ראה שיעור כ"ה תמוז ש"ז (פורסם ב'ואיבטה' דברים).
נח אבות פ"ג מט"ו.
נט פ"ה מכ"ב.

ס משלי ה, יט. וראה עירובין נד, ב: "דדיה ירווך בכל עת" למה נמשלו דברי תורה כד מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם".

סא מכילתא עה"פ. הובא ברש"י: "אשר תשים לפניהם" - אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכן נא 'אשר תשים לפניהם' כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם".

סב תהלים קיט, סו.
סג במדבר יב, ח.
סד שבת קלח, ב. ראה אשא עיני מאמר "דבר הוי' זה הקץ".
סה ישעיהו מו, י.
סו תהלים קמז, יט.

סב תהלים קיט, סו.

סו תהלים קמז, יט.

חשבון "פאה" בארבע רמות המספר

נאמר עוד גימטריא אחת לסיום: **פאה** עולה **אלהים**, כנ"ל, אבל כתוב שילד קטן רגיל לחשב במספר קטן (בו מצמצמים כל אות לאחדות). כך האריז"ל כתב^{טז}, שמספר קטן הוא עבור ילדים - "חושבנא דנער", שלא יכול לחשב בקלות חשבון גדול. **פאה** במספר קטן ($\text{פ} = 8, \text{א} = 1, \text{ה} = 5$) עולה 14 - **יד** במספר רגיל. כלומר, שתי הפאות הן שתי ידיים - ממש יד ימין ויד שמאל, אהבה ויראה.

אם כבר הוספנו סוג נוסף של חשבון, יש גדלות וקטנות - מספר גדול ומספר קטן - ויש עוד שתי מדרגות. מספר סידורי (חישוב כל אות לפי מיקומה באלף-בית) ומספר קטן מספרי (חיבור-צמצום סך הכל לאחדות). **פאה** במספר סידורי ($\text{פ} = 17, \text{א} = 1, \text{ה} = 5$) היא 23 ובמספר קטן מספרי היא 5 (כאשר מחברים את הספרות 1 ו-4 - העשרות והאחדות של מספר קטן, 14 - ל-5). לכל מלה יש 4 מדרגות מספר כנגד העולמות^ז - מספר רגיל ("מספר הכרחי") באצילות, מספר סידורי בבריאה, מספר קטן ביצירה (מספר של נעה, מט"ט, ביצירה), ומספר קטן מספרי (צמצום גמור) בעולם העשיה ("אף עשיתי"^{טז}, בעולם ה"אף" אין כבר ביטוי לכל אות של לשה"ק בפני עצמה אלא למציאות המספר-ספרה בלבד, ודוק). כל עולם יותר מצומצם.

מוסיף ואומר יותר - מי שיש לו משפט, גם היראה שלו היא יראה עילאה, גם את החקים-היראה שלנו אין לגוי, שהרי "אית יראה ואית יראה" כנ"ל. בזכות המשפטים - שיש רק לנו, טעם בעבדות - גם היראה היא אחרת לגמרי, יראת הרוממות, יראת בשת. "לא עשה כ"^ז לכל גוי [כלומר, גם החקים-היראה שאצל הגוים הם לא כ'ן, לא כ'חקיו לישראל', אלא יראה תתאה] ומשפטים בל ידעום [משפטים-אהבה אין להם בכלל]^ז. כך הוא מסביר פסוקים אלה, לפי אותו רעיון.

ברכת סיום

אם כן, הזכרנו את שניהם - גם את רבי הלל של היום וגם את החוזה של תשעה באב (יום הולדת מלך המשיח), עם יסוד של הרבי: לפי זה, געשמאק בקבלת עול היינו חיבור שני היסודות, שתי הפאות, באופן של "לאכללא שמאלא בימינא", שהשמאל יכלל בימין. לעתיד לבוא השמאל יעלה - יראה עילאה, החק העליון שהוא מסביר.

לחיים לחיים, שברוך שניאור זלמן שי' יהיה חסיד אמת, יזכה לשתי פאות, כמו שהסברנו, אהבת ה' ויראת ה', בדרגות הכי גבוהות של שתיהן, שיהיה גדול בחקים וגדול במשפטים^{טז}, וילמד משפטים לכל ישראל ולכל העולם סלו. לחיים.

סז ויש לדרוש "לא עשה כן" (באירת דבריו, שאצל ישראל היראה מתעלה בזכות אהבה): מ"לא", יראה, "סור מרע", הוא "עשה כן", "כן" היינו אהבה, "ועשה טוב", הכל בסוד "לא כן עבדי משה גו" (במדבר יב, ז).

טח **חקים-משפטים** = 637 = "ראשית חכמה] יראת הוי" (תהלים קיא, ו) = אהבה פעמים לב טוב. 9 פעמים נסמכו חקים למשפטים בתורה - 9 פעמים **חקים-משפטים** = 5733 = אהבה פעמים אמת - "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, ב) כמבואר באגרת הקדשו. ועם אותיות השימוש = 5865 = **משה** פעמים טוב, שמו המקורי של משה (ראה סוטה יב, א), "ותרא אתו כי טוב הוא" (שמות ב, ב) - "יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים" (מנחות נג, ב).

טט ראה שער המצות ואתחנן (פרשת השבוע) מצות ת"ת (וראה גם קהלת יעקב ערך יצירה ב).

ע ראה סוד ה' ליראיו כללי השערים פ"ז (ובספר שיעורים בסוד ה' שם).

עא ישעיה מג, ז.

השמאלית היא 128 שתייהן יחד עלות כבר 256,	86	מספר הכרחי	אצילות
16 ברבוע, מספר מושלם, 4 בחזקת 4, 2 בחזקת	23	מספר סדורי	בריאה
8, בגימטריא אהרן . אברהם אבינו הוא "אהבה	14	מספר קטן	יצירה
זוטא", "אהבת עולם", ואהרן הוא תכלית	5	מספר קטן מספרי	עשיה
האהבה, "באהבתה תשגה תמיד" ^ד , "אהבה			
רבה", "כהנא רבא", הכהן הגדול ^ע .			
רואים ששתי הפאות לפי החשבון המושלם			
הזה יוצאות שלמות, ודווקא שלמות של אהבה			
רבה. כל הגבורות והדינים של שם אלקים הם			
בעצם אהבה - כידוע שתכלית הגבורה היא			
להגביר את האהבה, אהבה עד אין סוף, אור			
אין סוף (היינו סוד עלית השמאל לעתיד לבוא).			
שנוכה להגברת האהבה, שנוכה להיות חסידים			
- אנשים שיש להם טעם בעבודות. לחיים לחיים.			
			כשיש לנו את ארבע המדרגות - ארבעת
			העולמות - אפשר לחבר אותן יחד (וכך לעלות
			ולרדת בעולמות, עד שזוכים להיות "אין וועלט
			איס וועלט" כאחד ^ב): 23 עולה חיה ועם 14
			עולה יחידה . אפשר לחבר גם ל-5, שלשת
			העולמות התחתונים ב"ע, כבר יהיה מב , שלש
			ידות , כנודע, ועם האצילות כבר מקבלים 128,
			ד"פ (ממוצע) לב . יש בסוד הפאה גילוי מדות
			הלב (אהבה ויראה כנ"ל). בהיות שיש שתי
			פאות, אם ה- פאה הימנית היא 128 וה- פאה

עג בענין "אהבה זוטא" ו"אהבה רבה" - ראה זהר ח"א קפא, א; ח"ב רנד, ב ועוד. וראה ספר הערכים חב"ד ח"א ערך 'אהבת ה' - זוטא ורבה, וש"נ.

עב מדרגת מורנו הבעש"ט, כמבואר בריבוי מקומות (ראה אור ישראל ח"ב עמ' חן).

שבחי האריז"ל

קיצור מהלך השיעור

על צדקת האריז"ל, הנהגותיו ומופתיו נכתב רבות, ותורתו עמוקה מני ים - אך מה מכל זה נוגע לנו? בשיעור דלקמן מסביר הרב שצדיק הדור פועל גם על הנשמות הפשוטות, וממחיש כיצד אפילו ילדים וילדות יכולים ללמוד מיגיעת התורה המופלאה של האריז"ל ומיכולתו 'לשוחח עם נשמות'. הסוד העיקרי של קבלת האריז"ל, **סוד הצמצום**, מתפרש כאן כצמצום האדם את עצמו כדי **לפנות מקום לזולת**, מתוך ענוה ואהבת ישראל אמתית, וכך להצליח לפגוש באמת את נשמתו.

האר"י - ראשית גילוי פנימיות התורה

הזקן, וגילה ממד עוד יותר פנימי של החכמה האלקית. הכל בשביל להביא את הגאולה, התלויה באור פנימיות התורה, נשמת התורה. הקבלה והחסידות הן נשמת התורה. כמו שיש לאדם נשמה וגוף, כך בתורה יש את הגוף, ההלכה, ואת הנשמה, הקבלה והחסידות. וכמו שאמרנו, מי שהתחיל את הגילוי 'בגדול' ואמר שכבר מצוה לגלות את האור הזה הוא האר"י הקדוש.

ללמוד משבחי האריז"ל

התלמיד המובהק של האריז"ל הוא רבי חיים ויטאל. הוא כתב בספריו הרבה שבחים, סיפורים על גדולת רבו ועל כל המופתים שהוא ראה אצלו. חוץ ממה שרבי חיים ויטאל כתב, יש עוד ספר שלם שנקרא "שבחי האר"י", בו יש עוד הרבה סיפורים מופלאים על האריז"ל. מכל הסיפורים, יש כמה דברים שכולנו יכולים ללמוד מהאריז"ל:

שלום לכל הבנות. אתמול היה היארציט, ההילולא, של האר"י הקדוש, לכן נאמר משהו בקשר לאר"י. בעצם, עד האר"י לא היו מלמדים בריבים את חכמת הסוד, הקבלה, והאר"י"ל היה הראשון שאמר שהגיע הזמן "לגלות זאת החכמה" - זה הביטוי - והדבר יקרב את הגאולה. מאז ועד היום, דרך כל גדולי החסידות, אנחנו מנסים ללכת בדרך שלו. אחרי שהאר"י"ל גילה את תורתו בא הבעל שם טוב והמשיך לגלות את הפנימיות-הנשמה של הקבלה - החסידות². אחריו בא אדמו"ר

א ראה תניא אגרת הקדש כו.

ב ראה רמ"ח אותיות אות נג (בשם הרבי מהר"ש).

נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מונה. שיעור לבנות "באתי לגני" מירושלים. ו' מנחם-אב ע"ח. כפר חב"ד.

יגיעת התורה

אחד לא יגע: תשובה מאוד פשוטה.
קשה להסביר זאת, אבל אנחנו לומדים
מכאן שיש אחד שבאמת מוסר את הנפש
שלו להבין לעומק את התורה - דבר ששייך
לכל אחד ואחת מאתנו - וכשהוא עושה זאת
מתגלים לו מעינות החכמה משרש נשמתו. זהו
הסוד הראשון, החשוב מאד, שהאריז"ל אמר
על עצמו. וכמו שאמרנו - שוה לכל נפש לשמוע
זאת, שכל אחד יקח ללב.

הידע הרוחני של האר"י

אחר כך, רבי חיים ויטאל, התלמיד שמספר
את השבחים שלו, אומר שרבי ידע את כל
החכמות שיש בעולם. היום יש הרבה חכמה,
הרבה מדע. בזהר כתוב¹ שבשנת 600 שנה
לאלף הששי (שנת ה'ת"ה, לפני 170 שנים בערך)
יפתחו "מעינות תהום רבה"² ותתגלה חכמת
המדע, כחלק מההכנה לגאולה (וכנגד החכמה
העולה מלמטה, חכמת המדע, יפתחו מלעלה
"אֲרֻבַּת הַשָּׁמַיִם" ותתגלה חכמת התורה). אכן,
האריז"ל ידע לא רק את כל החכמות הגשמיות,
אלא גם את מה שנקרא 'ידע רוחני' - שיחת
עופות, שיחת דקלים ועוד³.

הוא ידע לתקשר עם כל מה שהיה
במציאות, לא רק עם החי - רבי חיים ויטאל
אומר ש'עיני ראו לא זר' שאפילו עם אבנים,
עם הדומם, הוא היה יכול לתקשר. כאשר ראה
נר דולק - גם אֲתוּ היה יכול לתקשר. אפילו
לשלהבת הנר יש שיחה משלה. זו כוונה
מיוחדת ששייכת כאשר בת מדליקה נר שבת
קדש - להקשיב מה הלהבה מספרת. האריז"ל
ידע לדבר עם הלהבה של הנר, כך מספר עליו

תחיל בדבר מאד חשוב: שאלו את האר"י
איך הוא זכה לכל הגילויים, שאלוהו הנביא
נתגלה לו וכי' - באיזו זכות? הרי היו הרבה
צדיקים לפניו והם לא זכו לגילויים כאלה. הוא
ענה כך - באמת הדבר הכי חשוב, שכולנו
צריכים ללמוד ממנו - 'מאד יגעתי וטרחתי
להעמיק בתורה; בתורה בכלל ובפרט בתורת
הסוד - ספר הזהר שחבר רשב"י. 'ולעתים כמה
שבועות יגעתי וטרחתי להבין קטע אחד, ואחרי
שבוע שטרחתי בקטע אחד אמרו לי מהשמים
שעדיין אינך מבין נכון, צריך להעמיק יותר,
והמשכתי ללמוד בכח, עד שבסוף אמרו לי
שברוך ה' השגת את הביאור האמתי במאמר
הזה. כך יגעתי תמיד, ביגיעה עצומה'. הרי כתוב
"יגעתי ומצאתי תאמין"⁴.

כשרבי חיים ויטאל תלמידו שמע תשובה זו
הוא עדיין לא התיישבה דעתו, הוא טען שגם
צדיקים גדולים מאד שהיו קודם, כולם טרחו
ויגעו בתורה - 'אתה לא הראשון שיגע בתורה!'.
הרי בדור לפני האריז"ל היה הרמ"ק - רבי
משה קורדובירו, שהיארציטי שלו היה לפני
כמה שבועות, בכ"ג תמוז - וגם הוא כל ימיו
טרח ויגע והעמיק בספר הזהר, אבל לא השיג
את מה שהשיג האר"י. אפילו רבי חיים ויטאל
עצמו, עוד לפני שהגיע לאר"י, היה כבר מבוגר
ומקובל גדול, מתלמידי הרמ"ק (הוא למד
אצל האריז"ל רק בשנה וחצי האחרונות לחי
האר"י⁵), ולכן טען בפני האר"י - 'גם אני, כל
החיים שלי, עם כל כחות הנפש שלי, משקיע
בלימוד ולא זכיתי למה שאתה זכית, אז איך
אתה אומר שהכל בזכות היגיעה?'. האריז"ל
ענה, בפשטות גמורה - 'נכון מאד שגם אתה
יגעת בתורה, וגם הרמ"ק יגע בתורה, אבל כמו
שאני טרחתי ויגעתי להבין את עומק התורה אף

ד זהר ח"א קיז, א.

ה בראשית ז, יא.

ו ראה בשיעור 'תאורית יסודות המוסר' (כ"ה תמוז ש"ז,
פורסם ב'אביטת דברים') פ"א.

ז ראה סוכה כח, א וזהר ח"ג רכת, א.

ג מגילה ו, ב.

המון אהבת ישראל לכולם. אם אני מאד אוהב את היהודי שיושב כאן, זהו כבר פתח - צינור וערוץ - להכנס פנימה לתוך הנשמה שלו, על ידי האהבה. כמו שכתוב על משה רבינו ש"אוהב ישראל היה"^ט, וכתוב שהוא גם הכיר את הניגון של כל אחד ואחד. רבי חיים ויטאל כותב על רבו - וכנראה שכך הבין מהאריז"ל בעצמו - שהוא משה רבינו שבדוח עם אהבת ישראל שלו הוא גם שומע את הניגון של כל אחד וכך יסל לתקשר ולדבר פנימה, עם הנשמה של כל אחד.

סוד הצמצום - לעשות מקום לזולת

נעמיק דרך יסוד בתורת האריז"ל: מכל הסודות שהאריז"ל גילה, הסוד הכי חשוב נקרא "סוד הצמצום"^ט. כאשר ה' בא לברוא את העולם היה אור אין סוף פשוט, הכל היה אור, וה' פינה את האור כדי לעשות מקום לעמידת העולמות. זהו סוד הצמצום - פיניו האור בשביל שיהיה מקום לזולת. מה המשמעות בנפש? בשביל לעשות לעוד מישהו מקום בעולם שלי אני צריך לסלק הצדה את המודעות של עצמי. אם אני יכול להוציא את עצמי מהתמונה - אני יכול לתת לך מקום ולהתחיל לתקשר איתך באמת, לתקשר עם הנשמה שלך.

זהו גם סוד היגיעה העצומה של האריז"ל בתורה, שבזכותו זכה לכל מה שזכה, כנ"ל - היגיעה לסלק את עצמו לגמרי, לצמצם את עצמו, את המודעות העצמית שלו, וכך לתת מקום לגילוי של נשמת התורה, ולדבר אתה, ללמוד ממנה. כך גם זכה משה רבינו ל"שכינה

תלמידו הגדול. אצלנו זה שייך גם לנר שבת קדש, וגם לנרות חנוכה. מדליקים לו נרות, כנגד לו צדיקים של הדור, ולמי שיש חוש - כל נר מספר את הסיפור של אותו צדיק. כלומה, הנרות מדברים.

עוד מספר רבי חיים ויטאל שכאשר אדם בא אליו, בא לצדיק לבקש תיקון נפש - שיעזור לו לתקן את עצמו - ידע האריז"ל גם את חכמת הפרצוף, במיוחד חכמת המצח. הוא הסתכל על המצח של האדם, ובמצח כתוב - באותיות^ח - כל מה שעבר על האדם, כולל כל המצוות שעשה וכולל כל העבירות שעשה. האריז"ל קרא את המצח, ולפי מה שקרא אמר לו מה התיקון שלו, איזו תשובה הוא צריך לעשות.

לדבר עם הנשמה

בהמשך הוא כותב שרבי ידע אפילו יותר מזה - לפעמים יש דברים דקים מאד שאי אפשר לראות או לקרוא במצח האדם, ואז האריז"ל פשוט דבר עם הנשמה של היהודי שהגיע אליו. כלומה, מגיע אליו יהודי, והאריז"ל אומר לו שאמנם אינך שומע אותי, אבל אני מדבר כרגע עם הנשמה שלך ואני שומע הכל, מבין את הכל, כי הנשמה שלך מספרת לי הכל - כל מה שעבר עליך בחיים, גם בגלגולים קודמים. רבי חיים ויטאל כותב שעיקר ההכרות של האריז"ל עם האדם, והיכולת לתת את התשובה הדרושה לו, היא מתוך השיחה עם נשמתו. את כל הדברים האלה, מעיד רבי חיים ויטאל שראה במו עיניו.

מה שסיפרנו כעת נשמע משהו מאד גדול, שבמבט ראשון לא שייך אלינו. אבל דווקא מנקודה זו אפשר לקחת מוסר השכל ולנסות ללמוד מהארז"ל. מה זאת אומרת? איך אפשר לדבר עם הנשמה של מישהו? קודם כל, צריך

ט מנחות סה, א.

י זהר ח"ב קיד, ב.

יא ראה עץ חיים שער א ענף ב; תחלת מבוא שערים; תחלת אוצרות חיים. עוד על חידושי המרכזיים של האריז"ל ראה סוד ה' ליראיו שער "תורת רבינו האריז"ל ותורת מורנו הבעש"ט".

ח ראה הקדמה לשער רוה"ק.

עם הנשמה שלה. זו נקודה מאד יפה שצריך להתבונן בה על מנת ליישם אותה.

השגת כל המדרגות מכח צדיק הדור

הנקודה הזאת, כפי שהסברנו אותה כעת, מביאה אותנו מהאריז"ל לבעל שם טוב ובהמשך לאדמו"ר הזקן, כי היא מלמדת איך מהידע הרוחני העצום, האין סופי, של האריז"ל מגיעים ליסודות תורת הבעל שם טוב, אהבת ישראל (תכלית המוסבר כאן) וראית השגחת פרטית בחיים שלנו. במושגים הפנימיים¹, יש כאן מעבר מידע רוחני - אמיתי, המבורר מכל הרגשת יש עצמי - לגילוי "דעת תחתון", של ראית השגחה פרטית בעולמנו שלנו, ומתוכה בהמשך מגיעים לראות שבעצם הכל הוא ה'; הכל טוב ב"דעת עליון" - תכלית התורה שלימד אדמו"ר הזקן לכל ישראל (ומסר נפשו על כך שגם לנשמות נמוכות תהיה 'נגיעה' ב"חודא עילאה" וב"דעת עליון"²).

עד כאן בקצרה. בכל אופן, שזכות האריז"ל יגן עלינו ועל כל ישראל, שבזכותו יבוא משיח, ושנוכה כולנו ללכת בדרכיו וללמוד ממנו. כל הצדיקים אמרו שמשבחים צדיקים כי בסופו של דבר "ועמך קלם צדיקים"³, וכל אחד יכול ללמוד משבחי הצדיקים. הדגמנו כיצד אפילו הדברים הכי נשגבים, שנשמעים לא שייכים אלי, כמו לדבר עם הנשמה של משהו, שייכים לכל אחד ואחד, כאשר מתעצמים עם הדמות של הצדיק, עם הסודות שהצדיק לימד אותנו. ורמזו לסיום: סוד הצמצום תואר כאן כבטול

(בטול האדם את עצמו) ואהבה (לזולת). ידוע הרמז ש-תורה היא בגימטריא בטול פעמים

מדברת מתוך גרונו"⁴, על ידי ביטול מציאות עצמו, "ונחנו מה"⁵. אפשר לתת בזה טעם לשבח לכך שהילולת האריז"ל הקדוש חלה בשבוע של פרשת דברים - "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל"⁶, החומש שבו "שכינה מדברת מתוך גרונו".

מה אני לומד מסוד הצמצום? שאם אני מאד אוהב - וכל חברה כאן מאד אוהבת את חברתה - ואני מחולל בעצמי את סוד הצמצום הנ"ל, לא לחשוב על עצמי, על האינטרסים שלי, כאילו איני פה, אז פתאום אני רואה את הנשמה שלך ואני יכול לדבר אֶתה ישירות. יוצא שזו החכמה המיוחדת של האריז"ל - לדבר עם הנשמה - והיא קשורה לסוד הגדול והעיקרי שהוא גילה, סוד הצמצום. שוב, הצמצום הוא הסילוק העצמי שבביל לעשות מקום לזולת, ואז כל תשומת הלב שלי היא רק לזולת. רק לחבר, מתוך אהבה. כשכל תשומת הלב מופנית לזולת הנשמה שלו מתגלה ואפשר לתקשר אתה.

התקשורת הזו - עם הנשמה של הזולת - היא השעשוע שבשבילו ה' ברא את העולם, תכלית הבריאה, "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"⁷. ה' ודאי פה, רואה את נשמתנו, ומתקשר עם כל אחד מאיתנו. אני צריך ללכת בדרכיו, ללמוד איך להיות כאן בלי שיראו אותי (כלומר מבלי שאני ארגיש את המצאות עצמי פה, שאז ממילא לא יראו אותי, את מציאות היש שלי שכבר איננה) - סוד הצמצום (סוד "רואה ואינו נראה"⁸ בגימטריא ישראל⁹) - ואז אני רואה רק אותך ויכול לדבר איתך.

יב ע"פ זהר ח"ג ז, א; רלב, א; רסה, א; שמות רבה ג, טו; ויקרא רבה ג, כ; מכילתא שמות יח, יט.

יג שמות טז, ח-ז.

יד דברים א, א.

טו תנחומא נשא טז; תניא פל"ו.

טז ברכות י, א.

יז ראה אשא עיני מאמר "מה רבו מעשיך הוי" באור ד.

יח על המושגים - העולים ממטה למעלה - ידע רוחני, דעת תחתון ודעת עליון ראה בהרחבה בשיעור הנ"ל הערה ז.
יט ראה הקדמת קונטרס ההתפעלות.
כ ישעיה ס, כא.

שנזכה שהימים האלה יהפכו לשמחה ולששון ולמועדים טובים, שיהיה כבר תשעה באב שמח, עם משיח שנולד בתשעה באב, ובא לציון גואל. שתהיינה בשורות טובות.

אהבה, הכל בסוד "תורה צוה לנו משה [שבדור, והוא מנחיל את הדברים] מורשה קהלת יעקב [לכל אחד ואחת בדור]"^{כג} (וכפי שהוסבר, משה רבינו שבדור מנחיל לכל יהודי את כל המדרגות, עד לדעת עליון).

כא דברים לג, ד.

הבטחת האריז"ל – תגלית או חידוש?

קיצור מהלך השיעור

בפוסקים מובא כי האריז"ל הבטיח כי כל מי שנשמר ממהו חמץ בפסח יציל מחטא במשך כל השנה. השמירה מחטא היא בעצם הבריאות האמתית, לה זוכים מכח ה"מיכלא דאסוותא" - המצה של פסח. קולמוסים רבים נשתברו על הדרך בה יש להבין את הבטחת האריז"ל - האם היא שוללת את הבחירה החפשית? מאיזה חטאים מובטח לאדם שישמר? כיצד יתכן שגם גדולי ישראל חטאו בשוגג - האם הם לא נשמרו מחמץ בפסח? בשיעור שלפנינו (שהוא בעצם פתיחה של שיעור גדול ורחב שפורסם בשבוע שעבר) מסביר הרב כי ניתן לחשוב על הסוגיה בשתי דרכי-חשיבה יסודיות המבוארות בחסידות - "העלם וגילוי" לעומת "עצם והתפשטות". התשובות העיקריות שנתנו לשאלה זו נבעו מצורת חשיבה של "העלם וגילוי", המניחה שהאריז"ל רק גילה תופעה שהיתה קימת מקדמת דנא, אך אם עוברים לחשיבה של "עצם והתפשטות" נפתח פתח לתשובות מסגנון אחר. המניחות שצדיק כאריז"ל יכול לחולל שינוי של ממש במציאות (ביחד עם התקדמות המציאות עצמה במשך הדורות).

"מיכלא דאסוותא"^א, לחם של רפואה ובריאות, תרופה טובה לכל מחלה. המצה נקראת גם "מיכלא דמהימנותא"^ב - לחם האמונה. אכילה פירושה הפנמה - כשאוכלים מצה מפנימים אמונה לנשמה שלנו, והאמונה נותנת לנו כח, מבריאה אותנו^ג. מאחלים גם בריאות פיזית לכל אחד, כמובן - גוף בריא - אבל הבריאות מתחילה מבריאות רוחנית, נשמה בריאה.

אחד היסודות בענין נאמרו על ידי האריז"ל הקדוש, גדול המקובלים שחי ונפטר בצפת לפני מעל ל400 שנה. הוא הבטיח^א שכל מי שיהיה בכל ימות פסח מלאכול אפילו משהו חמץ - מובטח שלא יחטא במשך השנה הבאה. בריאות רוחנית או היפוכה - מחלה רוחנית -

אחר צהריים טובים כאן ובקר טוב באמריקה. אחרי פסח נוהגים לאחל לכולם א גזונטע זומער - שיהיה קיץ בריא ותמיד בריא, קיץ בריא בגוף ובנשמה. נאחל לכולם קיץ בריא - בריאות בגוף ובנשמה.

בריאות רוחנית מכח המצה והזהירות מחמץ

לפני שנכנס לנושא הראשי שלנו היום, נפתח במשהו ששייך לחג הפסח, ממנו אנחנו יוצאים. חג הפסח נותן לנו את הכח להיות בריאים. ההסבר הפשוט הוא ששבעה ימים - כאן בישראל, ובחור"ל (והשנה גם כאן בארץ) - שמונה ימים - אוכלים מצה, שנקראת בזהר

א ח"ב קפג, ב.

ב ראה גם לוח "היום יום" ט"ו ניסן.

ג מובא בבאר היטב או"ח תמז, א.

נרשם על ידי איתיאל גלעד; לא מוגה. כג ניסן ע"ח ירושלים. חלק ראשון משיעור אנגלית חדשי ניסן.

לגבי מה שאתה עושה במועד - יש לך בחירה חפשית. גם פרשנות זו מעוררת שאלה: הגמרא¹ מספרת על תנא גדול, רבי ישמעאל, שפעם למד בשבת לאור הנר ובשגגה הטה אותו כדי להגביר את האור, כך שהוא בעצם הבעיר בשבת. הוא אמר "לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה". נשאלת השאלה: האם רבי ישמעאל לא שמר את פסח כדבעי? ברור שהוא שמר את פסח במאה אחוז, והאריז"ל מבטיח, לפי פירוש זה, שמי שזוהר בחמץ ינצל מחטא בשוגג! ההסבר², לפי דעה זו, הוא שהסיפור היה בשבת של חג הפסח - ההבטחה של האריז"ל היא מסוף פסח זה (אחרי שהאדם נשמר בו ממשוהו חמץ) עד תחלת פסח הבא (בו שוב יש להזהר ממשוהו חמץ כדי להנצל מחטא כל השנה), אבל בפסח עצמו אין את ההבטחה. השנה שבת היתה היום הראשון של פסח אבל בדרך כלל שבת היא בתוך המועד, שבת חול המועד. גם בקביעות של השנה יש כמובן שבת אחת בפסח. שוב, לדעה זו צריך לומר שהחטא של רבי ישמעאל בשגגה היה בשבת המסוימת הזו.

הנחות יסוד: אמת נצחית ושמיירה רק משוגג

שוב, לפי ההבנה הזו, לא יתכן שמדובר בחטאים במזיד, כי לאדם יש בחירה חפשית, וכמה טוב שתהיה - הבחירה החפשית לא נטלת ממך לעולם.

לפי הדעה הזו, ברור שהנחת היסוד היא שאם האריז"ל - שחי אלף ושלש מאות שנים אחרי רבי ישמעאל - אומר משהו בזמנו זו אמת מוחלטת שמתייחסת גם לעבר, לא רק מכאן ולהבא. זו לא המצאה חדשה שלו,

קשורים במצוות ועבירות. בריאות רוחנית היא חיים של לימוד תורה, קיום מצוות ועזרה לזולת - המצוה הכי גדולה, צדקה וגמילות חסדים. אם אתה לומד תורה, מקיים מצוות ועוזר לזולת אתה בריא בנפשך. עשיית עבירות מעידה שלאדם יש בעיה, מחלה, בבריאות הרוחנית של נשמתו. אם האריז"ל מבטיח לנו שכאשר נוהר במאה אחוז מאכילת משהו חמץ בפסח ודאי ננצל מחטא במשך השנה הבאה - זו הבטחה לבריאות רוחנית.

הבנה ראשונה באר"י: הבטחה לשמירה מחטאים בשגגה

הרבה מגדולי ישראל האחרונים מנסים להבין למה בדיוק האריז"ל התכוון בהבטחה שלו. דעה אחת אומרת³ שאי אפשר לומר שהוא התכוון לשלול חטאים במזיד, כי אז המשמעות היתה שממי שנשמר מחמץ ניטלת הבחירה החפשית. במשך השנה יכולים להיות הרבה נסיונות, הרבה מכשולים שאדם נצב בפניהם ונופל בהם - כי הוא לא השתמש בבחירתו החפשית כדי להתגבר על יצרו הרע. לפי קריאה זו של דברי האריז"ל, לא יתכן שהוא מדבר על חטאים במועד, כי ביחס אליהם הרי יש בחירה חפשית. לא הגיוני שאם תעשה כך וכך - אפילו דבר גדול - יקחו ממך את הנסיונות ואת הבחירה החפשית, לכן זו לא יכולה להיות הכוונה. אז מה הכוונה לדעה זו? שתנצל מחטאים בשוגג, ללא תשומת לב.

הפסוק אומר "לא יאנה לצדיק כל און"⁴ - הצדיק, אדם טוב, לא נופל בלי תשומת לב. לפי הבנה זו של האריז"ל, הבטחתו היא שאם תשמור את פסח היטב, לא תאכל חמץ, תהיה מוגן במשך השנה מליפול בלי תשומת לב. אבל

ד ראה גם לקוטי טעמים ומנהגים להגש"פ (מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש) בדיקת וביעור חמץ.
ה משליב, כא.

1 שבת יב, ב.

2 ראה שיחת פסח שני תש"מ. ועוד תרצו בספה"ק באופנים שונים.

היתה קיימת כפי שהיא בתוך העצם. אנחנו יותר מכירים מושגים כמו עשר ספירות, אותיות שם הוי' ועוד מושגים בקבלה, ואולי שני המושגים האלה חדשים עבורנו, אך אלה עוד שני מושגי יסוד.

במושגי הספירות, שכל אמתי (אותיות י-ה שבשם), הוא תמיד "העלם וגילוי" - זהו מושג של אמת והאמת לא משתנה, היא תמיד קיימת, והשאלה היא רק אם אתה יודע עליה או לא. אם היא גלויה לך או נסתרת ממך. זו האמת של השכל, שפועל על ציר של "העלם וגילוי". לעומת זאת, הלב, הדבור וההתנהגות של האדם, שכנגד האותיות האחרונות שבשם, ו-ה שבשם - ו היינו ו מדות הלב ו-ה תתאה היא מלכות, כח הדבור וההנהגה של המציאות - פועלות על ציר של "עצם והתפשטות". הגשות מתייחסים כל פעם למציאות בצורה חדשה - מתפשטים מן הנפש כמציאות חדשה. הנושא הזה הוא הלב של החסידות.

הבנה שניה באר"י: הבטחה ונתינת כח חדשה להתגבר על כל החטאים

את דברי האר"י^ל, שהבטיח שמי שנוהר מחמץ ינצל מחטא כל השנה, יכולים להבין כאמת תורנית, שודאי חלה גם למפרע. זו תובנה בסיסית של לוגיקה המבחינה בין אמת לשקר - לוגיקה ששייכת להעלם וגילוי, לא לעצם והתפשטות. בהגיון של העלם וגילוי, אם האר"י^ל, חכם מחכמי התורה, אומר משהו - זו אמת, ומדובר במשהו שנכון גם רטרואקטיבית. עם זאת, אני גם מבין שהוא לא יכול לשלול את הבחירה החפשית - לכן מובן שההבטחה שלו חלה רק על חטאים בשוגג, כמו הסיפור של רבי ישמעאל שהטה את הנר בשבת.

אך כעת ננסה לתרגם את דברי האר"י^ל בהתאם לעקרונ של עצם והתפשטות: האר"י^ל

צירת מציאות חדשה, אלא תגלית שלו של מה שתמיד היה שם, כי התורה היא נצחית. כל אמירה של חכמים היא אמירה של תורה, אז היא חייבת לחול תמיד. הרי אם הייתי אומר שהבטחת האר"י^ל היא רק מדורו ואילך לא היתה שום שאלה על רבי ישמעאל, אלף שלש מאות שנה קודם - לא משנה כמה טוב הוא שמר את פסחו, הוא לא היה מובטח על ידי האר"י^ל לא לחטוא בשוגג באותה שנה.

אם כן, יש בפירוש הזה שתי הנחות יסוד - שהאר"י^ל מדבר על עבירות בשוגג דווקא, ושדברי האר"י^ל חלים גם למפרע על דורות קודמים. לא רק מכאן ואילך - אבל אולי אפשר להבין כאן את כל הענין באור אחר.

מח - העלם וגילוי; לב - עצם והתפשטות

מה שנסביר כעת תלוי בשני מושגי-יסוד של עומק המחשבה בחסידות, מחשבת הבעל שם טוב, אדמו"ר הזקן ושאר גדולי החסידות¹. נאמר את המושגים בלשון הקדש: המושג הראשון הוא "העלם וגילוי". כאשר מדובר בהעלם וגילוי מה שהיה נסתר התגלה - שום דבר חדש לא נברא. לדוגמה, היה אוצר קבור באדמה וכעת מיישוהו חפר אותו, הסיר את הכיסוי, והוא התגלה - לא נברא כאן משהו חדש אלא התגלה משהו שהיה נעלם. אתה יכול לגלות מציאות נעלמת - אבל אתה לא יוצר מציאות חדשה. זו הסתכלות אחת, של "העלם וגילוי".

אבל יש עוד דרך חשיבה יסודית לפי מושגי החסידות - "עצם והתפשטות". יש עצם ויש התפשטות מתוכו. המשמעות היא שהעצם מוציא מעצמו מציאות חדשה, מציאות שלא

ח ראה סדור עם דא"ח ד"ה "זכר רב טובך" (השני, עמ' מח, א); שער היחוד פ"ג ולקוטי ביאורים (להרה"צ רבי הלל מפאריטש) שם, ובכ"ד.

מההשראה ויראת הכבוד שלו מדמות אביו. אם אתה מקבל זריקת כח נגד הנסיון - עדיין יש בחירה חפשית, אבל מתחזק הכח שלך לבחור בטוב, לא ליפול בחטא.

אם כן, זהו הסבר נוסף, שונה מהדעה שאמרנו קודם: באמירת האריז"ל שאם תשמר לחלוטין מחמץ תינצל מחטא כל השנה הוא חידש דבר במציאות, שלא היה בעבר, וממילא יכול להתייחס לכל החטאים - אני נותן לך, בהבטחה שלי, כח לעמוד בנסיון ולהיות טוב במודע, זהו כח שמחזק את הבחירה החפשית עצמה.

התפשטות חדשה – מכח הידורי הדורות האחרונים או מכח האריז"ל

בהסבר השני עצמו, לפי הקריאה הזו לדברי האריז"ל, יכולות להיות שתי אפשרויות בהבנה איך הוא מסוגל להאיר-לחדש את השמירה מחטא לנהר ממה שהיו חמץ. אמרנו שבעצם והתפשטות יש הקרנה והארה של כח חדש, אבל יש שתי אפשרויות בהקרנה זו מתוך העצם: יתכן שבזמן האריז"ל - ועד עכשיו - מנהג ישראל יותר מחמיר באופן שמירת הפסח ממה שהיה בעבר. לפני 900-800 שנים יהודים החלו להזהר לא רק מחמץ בפסח אלא גם מאכילת קטניות - לא כולם, אבל רובם. כמה מאות שנים מאוחר יותר, בדורו של המגיד ממעזריטש, נכנס מנהג - שנשמר על ידי חסידים - לא לאכול מצה שרויה, מתוך חשש שיש איזה קמח או גרגר חטה שלא נאפו והם עלולים להחמיץ. שתי החומרות האלה - קטניות ושרויה - הן הרבה יותר ממה שהיה בדורות הקודמים והן התפשטו בעולם בסביבות זמנו של האריז"ל. לכן אפשר לומר שהאריז"ל יכול היה לומר

חי לפני כחמש מאות שנה, ובודאי כאשר הוא אמר משהו - הדבר הוא אכן כך. כשהוא אומר שאם אשמור את פסח מאה אחוז שאנצל מעוון כל השנה - אהיה בריא ברוחניות כל השנה, כמו שהסברנו קודם - אפשר להבין שבכך הוא ברא (הוציא מעצמו, מפנימיות הנפש שלו) מציאות חדשה. מה שהוא אמר לא היה קודם - גם בהעלם - ולכן אין שום שאלה איך רבי ישמעאל נכשל בחטא בשוגג, אפילו שאני בטוח שהוא שמר את פסח בשלמות.

גם על הנחת היסוד השניה שהוזכר קודם אפשר לתהות: מי אמר שחייבים להסביר שהאריז"ל התכוון דווקא לחטאים בשוגג? אולי הוא התכוון לחטאים בכלל - הרי הוא לא אמר חטאים בשוגג אלא חטאים! בכל אופן, ברור שלא יכול להיות שהוא שולל בחירת חפשית.

מה זאת אומרת ליצור משהו חדש? להכניס ליקום 'אינפוט' חדש, אנרגיה חדשה. לצדיק גדול יש כח להכניס אנרגיה חדשה ליקום. כל מצוה מכניסה אנרגיה חדשה למציאות. איננו מוגבלים על ידי חוק שימור החומר והאנרגיה, כי יש לנו תורה ומצוות. לפי ההבנה הזו האריז"ל באמת חידש משהו במציאות.

מה לגבי חטאים במזיד או בשוגג? ודאי שהבחירה החפשית לא ניטלת. אבל מה? כמו שאמרנו קודם, אדם במשך השנה - היום, מחר, בעוד חדש - נתקל בנסיון. אם עוד כמה זמן אני אתקל בקושי - איך אעמוד בנסיון? הרי כל חטא הוא נסיון - האם אעמוד בנסיון, כיוסף הצדיק, או שאפול בחטא? איך יוסף עמד בנסיון? מה הציל את יוסף הצדיק? אצלו הנסיון היה מודע, הרי אשת פוטיפר פתתה אותו, דבר שיכול לקרות לכל אחד. איך הוא עמד בנסיון? חז"ל אומרים שיוסף עמד בנסיון כי "דמות דיוקנו של אביו נראתה לו"^ט. הוא קבל כח לעמוד בנסיון

היה שם, ולא ראיתי אותו - היה אוצר מכוסה ומשהו הסיר את ההסתר ונתן לו להתגלות. לעומת זאת, סדר של "עצם והתפשטות" לא מגלה אור נעלם, אלא יוצר "אור חדש". הדוגמה הבסיסית לעצם והתפשטות - העקרון השני - היא אור השמש. השמש כל הזמן מייצרת אור חדש בגופה והוא מתגלה החוצה (היום במדע יודעים זאת אפילו עוד יותר טוב מהאופן בו הדבר הוסבר בחסידות).

שני הפירושים בסוד הוי'

שוב, אם נפרש לפי הדעה השניה, הדרך השניה להסביה פעולת דברי הארזי"ל אינה למפרע אלא רק מכאן ואילך, והיא לא מצילה רק מחטאים בשוגג אלא גם מחטאים במזיד - היא מבטיחה שיהיה לך כח בבחירה החפשית שלא לחטוא, אם אינך רוצה¹. אם אתה באמת רוצה לחטוא - הארזי"ל לא יקח לך את הבחירה החפשית. אבל אם אינך רוצה לחטוא, או שאם אתה מקרה גבולי - הארזי"ל נותן לך זריקת כח נפשי לבחור בטוב ולא ליפול בבחירה רעה. בכך גופא אמרנו שיתכן לדבר על שתי זכויות שונות את הכח - זכות החומרות החדשות של עם ישראל בפסח או כח הארזי"ל עצמו. אם כן, הפירושים שאמרנו כעת מסודרים בסדר של י-ה-ו-ה: לפי הדעה הראשונה, העובדה שדברי הארזי"ל הם גילוי שאפשר להקשות ממנו על דורות קודמים - היא הי-ה בתבוננות שלנו, שהכל נצחי, העלם וגילוי, אמת שתמיד היתה ותמיד תהיה. ה עילאה אומרת שמדובר רק בחטאים בשוגג ולא במזיד. ה-ו היא הראש של "עצם והתפשטות" - התפשטות של משהו חדש - וה-ה האחרונה היא נתינת הכח להתגבר על חטאים במזיד

ששמירת פסח במאה אחוז מבטיחה שלא לחטוא כי זכות השמירה גדלה בזכות המנהגים שבני ישראל לקחו על עצמם. אם יהודים שומרים פסח הרבה יותר טוב ממה שאבותיהם שמרו הם מקבלים זכות חדשה שיוצרת כח חדש - כח שמבטיח שנצל מחטא כל השנה. לפירוש זה אנחנו הפועלים את "התפשטות" מה"עצם", בכך שאנחנו שומרים פסח יותר מרבי ישמעאל, מגדולי חכמי המשנה, שודאי לא הקפיד על קטניות ושרויה, שהרי לפי הגמרא שניהם ודאי מותרים. יתר על כן, רבינו ירוחם, מגדולי הראשונים, אומר שקטניות היינו "מנהג טטות", ואפילו עוד יותר שרויה. לא אכפת לנו - זו שטות דקדושה! יתכן שבשל השטות דקדושה הארזי"ל אומר שאם אתה נוהג בה' גם נותן לך כח לעמוד בנסיון והגנה מנפילה בחטא.

יש דרך אחרת להבין - שההתפשטות היא כח של הארזי"ל עצמו.

אנחנו רוצים לומר את שניהם יחד, לקשור ביניהם. זו התקשרות לצדיק, שיש לו כח גדול לגלות ממד חדש לגמרי בפנימיות התורה. חידושי הארזי"ל בקבלה לא דומים לשום דבר שקדם לו - הם משהו לגמרי חדש. הוא נשמה שמשמית החיים שלה היא להביא מבט חדש, אור חדש - "אור חדש על ציון תאיר"² - ומוסבר³ ש"אור חדש" אינו חשיפה של אור שהיה נעלם, אלא לקיחת משהו שכלל לא היה אור, שהיה חלק מהעצם האפל, והפיכתו לאור. בדיוק ההיפך מהמושג "העלם וגילוי", שאומר לגלות אור נעלם (שתמיד היה אור) - הוא

י ראה ד"ה "באתי לגני" ה'ש"ת (ובמאמרי המבארים אותו - ד"ה "באתי לגני" במשך השנים הבאות).

יא ברכת יוצר אור, נוסח אשכנז וספרד.

יב בכתבי הרה"צ ר' הלל מפאריטש. ראה ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" (נדפס במגיד מראשית אחרית, גל עיני תשע"ג); סוף ביאורו להקדמת דרך חיים (מאדמו"ר האמצעי).

יג ועד"ז כתב ב"זכרון זאת" לחוזה מלובלין זיע"א עה"פ "את חג המצות תשמר" (שמות כג, טו).

אם כן נתעקש ח"ו).

שאלה: האם כדי להשיג את הבטחת הארזי"ל צריך להוסיף את המנהגים של קטניות ושרייה?

תשובה: אם תקבל על עצמך את מנהגי החסידים תבוא עליך ברכה בגו"ה. כל הצדיקים הגדולים, מהארזי"ל והבעל שם טוב והלאה, בעד והם ימליצו עליך טוב להנצל מכל רע בגו"ה.

ההקבלה הבוגרת של השבטים לחדשי השנה

שאלה: הארזי"ל מקביל בין שבטי ישראל לחדשי השנה. הקשר הזה לא היה ברור עד הארזי"ל - האם גם עשה שינוי וחיידוש בזמן? **תשובה:** יש שתי דרכים יסודיות להקביל את החדשים לשבטים. או הקבלה לפי הלידה - ראובן, שמעון וכו' - או לפי סדר החניה במדבר. שאז יהודה הוא הראשון. לפי הארזי"ל, הסדר הראשון, סדר הלידה, הוא יחסית 'ילדותי', כי הוא לפני שהשבטים הפכו לעם, והסדר הבוגר הוא לפי החניה של עם ישראל במדבר. שתי הדרכים הן אמת. לפי סדר הלידה יוסף הוא ה-11 ובנימין ה-12 - הם מקבילים לשני החדשים האחרונים בשנה. אבל לפי סדר החניה ה-11 הוא אשר וה-12 הוא נפתלי. שוב, לא שאחד נכון ואחד לא נכון, אלא שיש הרבה מעגלים - כמו בשעון. אבל אם הארזי"ל הדגיש את הצד הבוגר, כסדר החניה, הוא רצה לבגר אותנו.

(ולא רק הבטחה להנצל מחטאים בשוגג). מי אב הטיפוס בתורה של מישוה שנופל בנסיונות, בחטאים במודע? דוד המלך - מלכות. מי שעומד בנסיון או נופל בחטא הוא המלכות, דוד המלך. ה תתאה שבשם.

י אמות תורנית נצחית
ה שמירה מחטאים בשוגג
ו התפשטות מציאות חדשה
ה נתינת כח להנצל מחטאים במזיד
הארכנו בכל הענין בהמשך לכך שאנחנו יוצאים מפסח ומאחלים בריאות בנפש ובגוף מכאן ואילך. כולל פסח הבא.

כח השינוי של הצדיק

שאלה: איך מה שהרב אמר על הבטחת הארזי"ל להנצל מחטא קשור ל"צדיק גזר והקב"ה מקיים"¹⁷?

תשובה: זו בדיקת הנקודה שניסינו לומר. יש תשובה של הרבי הראשון של חב"ד, אדמו"ר הזקן, על 'שרייה'¹⁸ - בתשובה זו עצמה הוא מצטט את דברי הארזי"ל ומוסיף משהו. הארזי"ל לא הזכיר את החומרות, אבל אדמו"ר הזקן אומר שזו הכוונה - שהארזי"ל התכוון שהבטחה היא עם שמירת כל החומרות. זה מה שאמרנו, שמדובר בחומרות חדשות, לא מזמן המשנה. אמרנו שיש גם את כח החומרות וגם הכח של "צדיק גזר והקב"ה מקיים". הוא גזר שאתה ואני וכולנו לא נחטא השנה (אלא

יד ע"פ מו"ק טז, ב; תנא דבי אליהו רבה פ"ב.

טו שאלות ותשובות (סוף שו"ע הרב) סימן ו: "אבל לפי מ"ש הארזי"ל להחמיר כל החומרות בפסח, פשיטא שיש להחמיר....".

טעם מצוה ומלתם את ערלת לבבכם

קשי עורף

אליהם לחפצם ושב אל רצונם, כבר ידעת מצותו יתעלה 'ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד',^א ולפי זה יתכן שהרמב"ם במורה חזר בו מדבריו בסהמ"צ וביד (ובדרך מליצה: הוא קיים בעצמו "וערפכם לא תקשו עוד" ונשמע לדברי חבריו שמנו את המצוה). אולם לפי תרגום הרב קפאח דברי הרמב"ם במו"נ מתייחסים באופן כללי ל"היענות ומשמעת" ועדיין זהו ציווי כללי.^ב

ובספר יראים^ג מנה לאו שלא להקשות עורף שלא לחזור בתשובה, "פירוש קשיות עורף הוא חושב בלבו שלא לשוב ליוצרו ומשעה שמחשב עובר בלא תקשו".

והרמב"ן בספר המצוות מפרש (בדעת בה"ג) "וערפכם לא תקשו עוד" - "להיותם שומעים מן הנביאים ולא יתקשו עוד בשאלות האותות מהם וטענם אחריהם". ובפירושו לתורה כתב הרמב"ן שלא להקשות עורף היינו לחשוב שיש תועלת בעבודת המלאכים או צבא השמים, וגם לפי זה זהו לאו מיוחד שלא להאמין בתועלת עבודתם (אפילו לא עבדם). ומסתבר שכן דעת הרס"ג, ולכן לא מנה את המצוה "אליו תשמעון" (שהרמב"ם וסיעתו מנו כמצוה לשמוע לדברי הנביא). ואע"פ שבאזהרותיו מנה הרס"ג "אליו תשמעון", מכל מקום בספר המצוות שלו חזר בו. וזוהו מובן מה שמוזכר בגמרא^ד מלקות על כובש נבואתו, כיון שהוא עצמו עובר בלאו זה

"ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד"^א. הרס"ג והבה"ג מנו פסוק זה בתרי"ג מצוות (במצוה אחת או שתיים, כדלקמן), וכן עוד ממוני המצוות. אולם הרמב"ם^ב השיג על בה"ג שמנה כמה וכמה מצוות שלדעת הרמב"ם אין למנותם בהיותן מצוות כלליות (כוללות), דהיינו ציווי שאינו מוסיף מעשה פרטי מיוחד אלא תוספת אזהרה לשמור את התורה בכלל, וכן בנוגע לפסוק זה כתב הרמב"ם שהמצוות שבו הן כלליות: "ומלתם את ערלת לבבכם, רוצה לומר שיקבל וישמע כל מה שקדם זכרו מן המצוות. וכן וערפכם לא תקשו עוד, רוצה לומר אל תקשה את לבך ותקבל כל מה שצויתך ולא תעבור עליו", וכן דעת הראב"ע (בספרו יסוד מורא).

ובשיטת הגאונים מוסבר שהמצוות שמנו, וטען הרמב"ם שהן כלליות, לדעתם יש בכל אחת מהן ציווי פרטי מיוחד. וביחס לפסוק שלנו, יש בזה כמה שיטות (כמו שביאר ר"י פערלא): רבינו אליהו הזקן באזהרות כתב "עורף לא תקשו מהיות בקושרים", ומשמע שמפרש שזהו איסור לחרור ריב^ג. גם הרמב"ם במורה נבוכים^ד, לפי תרגום אבן תבון, פירש את הפסוק כציווי מיוחד הדומה לזה: "שיהיה אדם נשמע לחבריו ושלא יהיה קשה בלתי נשמע לחבריו אך יהיה עושה רצון חבריו ועונה אותם ונשמע

ה זה לשון הרמב"ם לפי תרגום זה: "וכן מכלל מטרות התורה העדינות והגמישות ושלא יהא האדם בעל עקשנות וגסות, אלא בעל היענות ומשמעת וישוב הדעת וגמישות. כבר ידעת מצוותו יתעלה: ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד...".

1 סימן ששה.

2 סנהדרין פט, ב.

א דברים י, טז. בכל הבא לקמן ראה פירוש ר"י פערלא על ספר המצוות לרס"ג, ל"ת מט. לגבי "ומלתם את ערלת לבבכם" ראה ביאור בתניא אגה"ק פ"ד.

ב ספר המצוות, שרש ד'.

ג כך פירש דבריו ר"י פערלא. דהיינו ש'קושרים' מתייחס לסמכות בשר ודם, כמו "אחיתפל בקשרים" וכיו"ב.

ד חלק ג פל"ג.

של "וערפכם לא תקשו".

"לא להתקשות" מלשמוע בקול הנביאים. הנביאים יונקים מהנצח, ובפרט משה רבינו (שכנגד הנצח בשבעת הרועים) שלכן הוא מצוה לא להקשות עורף, לא להתנצח במדת הנצח השלילית. באמת, הנטיה של ישראל שלא להאמין לנביאים נובעת מכך שהם רוצים לשמוע מפי הקב"ה עצמו (כמו שאמרו לפני מעמד הר סיני "רצוננו לראות את מלכנו"²¹).

זהו הלימוד זכות של משה על ישראל לאחר חטא העגל: אחרי שנאמר למשה "וראית את אחורי ופני לא יראו"²², בקש משה "כי עם קשה ערף הוא וסלחת וגו'"²³ - משה ראה את האחוריים-העורף וטען שמשם באה תכונת העקשנות של ישראל.

כנגד ה**יסוד** - דעת הרמב"ן בפירוש התורה, שלא להאמין שיש תועלת בעבודת המלאכים וצבא השמים. המלאכים ושאר הכוחות הם בגדר 'מומצע המפסיק', ואע"פ שהמלאך יכול לדבר בשם ה'; מכל מקום אנו מוזהרים שלא לעבדו ("לא יצווה לא למיכאל ולא לגבריאל"²⁴), לעומת הצדיק שהוא סוד "מומצע המחבר", "עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר 'וצדיק יסוד עולם'"²⁵ (ולכן אין צורך להזהיר שלא להתפלל לצדיק, כי הוא מלמד את האמונה בה; "ויאמינו בה' ובמשה עבדו"²⁶) ("שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאילו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם"²⁷).

כנגד ה**הוד** - דברי הרמב"ם במורה נבוכים (לפי התרגום הישן), לקבל ולשמוע מחבריו, דהיינו ה**הודות** לדבריהם. גם עניין זה קשור

הוסמ"ק" מנה יחד מצות עשה ומצות לא תעשה, למול את ערלת הלב ולא להקשות עורף (כשיטתו במקום שהעשה והלאו הם באותו ענין), ומפרש "פירוש לאהוב את התוכחות ולאהוב מי שיוכיחנו", ומביא בהקשר זה את הפסוק במשלי²⁸ "הוכח לחכם ויאהבך".

מבנה פנימי בשיטות השונות

בפנימיות, השיטות השונות במצוה זו מצטרפות ל'פרצוף' שלם של הדעת ושש מדות הלב (מתאים לכך שהכל מתחיל במילת הלב, "ומלתם את ערלת לבבכם"):

כנגד ה**חסד** - דעת הסמ"ק, לאהוב את התוכחות. האהבה היא הפנימיות של ה**חסד**, וכאן המצוה מתבטאת בפועל באהבת התוכחה (וכן התוכחה הנכונה באה מתוך אהבה של המוכיח, "כי את אשר יאהב ה' יוכיח", **תוכחה** = **תוך אהבה**). מודגש כאן הקשר לחכמה, החכם אוהב את התוכחות ("הוכח לחכם ויאהבך") לעומת מי שמקשה ערפו ואינו חפץ בתוכחה - וכן מבואר בספר יצירה ש"מתנת החכמה" היא במדת ה**חסד**.

כנגד ה**גבורה** - דעת רבינו אליהו שזהו איסור לחרחר ריב ומדנים, מדת הגבורה השלילית. כנגד ה**תפארת** - דעת היראים שהאיסור הוא כשחושב "שלא לשוב ליצריו". התשובה מתחילה מספירת הבינה המתפשטת עד ספירת התפארת, מרכז המדות ("יסוד אמא מסתיים בתפארת ז"א"), בסוד "ולבבו [התפארת היא עקר מדות הלב] יבין [בינה] ושב [תשובה] ורפא לו [רפא אותיות פאר]"²⁹.

כנגד ה**נצח** - דעת הרמב"ן שהאיסור הוא

יב רש"י שמות יט, ט.

יג שמות לג, כג.

יד שם לד, ט.

טו ירושלמי ברכות פ"ט ה"א.

טז חגיגה יב, א.

יז שמות יד, לא.

יח מכילתא שם.

ח מצוה ט.

ט ט, ח.

י משלי ג, יב.

יא ישעיהו ג, י.

כך לאיך גיסא, כל פרט נחשב לכלל. כך מתבאר בחסידות הדין של "העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁰ (דהיינו שפטור מלטרורו כעת במצוה אחרת אע"פ שיכול לקיים את שתיהן) - ובפנימיות היינו מפני שבכל מצוה כלולות כל תרי"ג המצוות¹¹, דהיינו שכל מצוה היא רצון עצמי של הקב"ה ו"כל האוחז בחלק מן העצם כאילו אוחז בכלו"¹² ולכן כשמקיים מצוה אחת הריהו 'תופס' בכל הרצון וכאילו מקיים את כל המצוות.

מבואר בחסידות שהדבר קשור להבדל בין רצון לתענוג (רצון היינו פרצוף 'אריך אנפין', חיצונית הכתר, ותענוג היינו פרצוף 'עתיק יומין', פנימיות הכתר). יחסית, הרצון הוא כללי לכל המצוות, ואילו התענוג מגלה טעמים פרטיים (ופרטי פרטים) בכל מצוה (וליתר דיוק, גם בתוך עתיק, חיצונית עתיק הוא כללי ודוקא פנימיות עתיק הוא פרטי). וזהו סוד "דדיה ירוך בכל עת"¹³ - "דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהם מוצא בהן טעם"¹⁴, "הפוך בה והפוך בה דכולא בה".

ועוד, גילוי הפרטים שייך לצד הפנים, ואילו באחור העורף, אין גילוי פרטים (שהרי הפרצוף המפורט של האדם נמצא בפנים ואילו באחור יש רק כלל). אם כן, דוקא בפסוק שלנו, "וערפכם לא תקשו עוד", מתאים בפשטות לומר כדעת הרמב"ם שזהו כלל בלבד, וזהו החידוש הגדול: שגם כאן יש מגוון של פירושים פרטיים. מכאן רמז שגם בתוך העורף יש גוונים שונים, וכן במדת העקשנות הטובה - "עם קשה ערף" למעליותא - ידועים דברי הרבי שצריך

לבינה (כנודע שהרמב"ם בכלל שייך לבינה) בסוד "בינה עד הוד אתפשטת".

ודעת הרמב"ם בספר המצוות וביד, שמצוה זו היא כללית ולכן אינה נמנית - כנגד הדעת. הדעת כוללת את מדות הלב, "מפתחא דכליל שית", הכלל שכולל את כל הפרטים. בנוסף, יש קשר מיוחד לדעת עם התוכן של "וערפכם" כיון שהדעת נמצאת ב'מח האחור', כנגד העורף.

כללים ופרטים

עיקר המחלוקת בין הראשונים היא בנוגע למצוות כלליות: העיקר הגדול שקבע הרמב"ם וטען שהקודמים לו טעו בזה, אלא שככל הנראה הם סברו שמצוות שהרמב"ם החשיב ככללים בלבד יש בהם גם הוראה פרטית. דבר זה קשור לשיטת הרמב"ם בכלל, שהוא נוטה לעשות כללים ולהבחין מהו הכלל ומהם הפרטים שיוצאים ממנו (כידוע מהסדר המופלא של היד החזקה). וכמו כן בנוגע לטעמי המצוות, שיטת הרמב"ם שיש טעמים למצוה בכללותה ואין לחפש טעם לפרטי המצוה. וכן בפירוש הפסוקים, מתאים לשיטת הראשונים שאין בידינו לפרש כל אות וכל שינוי. זוהי אכן השיטה המתאימה ללימוד על פי נגלה.

לעומת זאת, ככל שחושפים את הסוד, הממד הפנימי בתורה, בחכמת הקבלה, פשוט וברור שמדייקים בכל אות ותג בתורה שאין בה דבר ריק כלל, וכן מוצאים טעמים פרטיים לכל ציווי שבתורה, וכן במצוות שלפי פשט הן כלליות מוצאים בתוכן הוראות פרטיות. בסגנון אחר: הרי בכל אחת מתרי"ג מצוות כלולות כל שאר המצוות (כמו בנוסח 'הי רצון' שיש אומרים לפני קיום כו"כ מצוות: "ותרי"ג מצוות הכלולות בה"), וההבחנה הזו באה דוקא בפנימיות התורה שבה מוצאים יותר ויותר טעמים פרטיים.

וכשם שבכל כלל יש פרט (ופרטים רבים)

יט סוכה כו, א.

כ ראה שו"ע או"ח לח, ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ז. ביאור הלכה שם ד"א עם צריך.

כא ראה לקוטי שיחות ח"ל עמ' 153, וש"נ.

כב מאמר הבעש"ט, הוספות לכתר שם טוב (קה"ת) רכז.

כג משלי ה, יט.

כד עירובין נד, ב.

שבכתב ותורה שבעל פה, כללות כל התורה כולה. **לא עוד = אלף-פלא.**

ומלתם את ערלת לבבכם = 1711 = חן
 במשולש (1333 ועוד **חשמל**, משולש זך, 378)
 = **"ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך א-דני**
ילך נא א-דני בקרבנו [כי עם קשה ערף הוא
 וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו]. כל הפסוק:
"ויאמר... ונחלתנו" = 4394 = 2 פעמים 2197, 13
(אחד-אהבה) בחזקת 3.

כל הפסוק, **"ומלתם... עוד" = 3044 = 4**
 פעמים 761, השראה 20, **לעיני כל ישראל** כו'.
 מספר האותיות 31, מתחלקים ל 15-16.
 מספר המלים הוא 8, והסימן הוא 8 פעמים
 31 = 248, מצוות עשה, **אברהם** כו'. 31 אותיות
 הפסוק הוא מספר ברית כנ"ל, כאשר 4 פנות
 הצורה = **ערף**, ועם 3 נקודות האמצע = **ערפכם!**
 הביטוי "קשה ערף" נאמר על עם ישראל
 בשתי צורות עיקריות **"עם קשה ערף הוא"**,
"עם קשה ערף אתה" שעולים יחד 6 פעמים
משיח, קשיות ערף טובה תביא את המשיח.

עשרה עקשנים כדי להביא את הגאולה, עשרה
 היינו שלמות הפרטים, דהיינו שעם היותם
 קשורים לעורף מכל מקום לכל אחד יש טעם
 מיוחד בעורפו.

רמזי הפסוק

הפסוק "ומלתם וגו'" הוא הפסוק **החמישי**
(משיחי) בפרשת היראה. בפסוק הראשון
 בפרשה זו, "ועתה ישראל מה הוי' אלהיך שואל
 מעמך כי אם ליראה וגו'", יש 26 (**הוי'**) תבות,
 ועד סוף הפסוק הזה יש עוד 44 תבות (ערך
 המילוי של הוי'), וביחד 70 תבות.

כל הפסוק קשור לברית, "ומלתם את ערלת
 לבבכם". והנה, **וערפכם לא תקשו עוד = 1333**,
 מספר ברית = 31 פעמים 43 (שני מספרי ברית
 עוקבים, ה-6 וה-7, שהכפל שלהם הוא מספר
 ברית נוסף כידוע הכלל בזה).

וערפכם = 416, 16 פעמים **הוי' תקשו = 806**
 = **אל פעמים הוי' (16)** הוא הנקודה האמצעית
 של (31), וביחד 1222, **תורה תורה**, כנגד תורה

דבר יום ביומו פרשת עקב

ראשון – טוב וחסד

אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתָּנוּ לְךָ פֶּחַם לַעֲשׂוֹת חַיִּל".
זוהי "זכירת ארץ ישראל", כיון שאנו מצווים עליה בהקשר למתנת הארץ: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לְךָ. הַשְּׂמֹר לָהּ פֶּחַם תִּשְׁפַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ... פֶּחַם תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ... וְרָם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ... וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּי פָחַי וְעַלְמִים יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִּל הַזֶּה" - אל תאמר כך, אלא זכור שה' הוא הנותן לך כח.

לא כתוב כאן שצריך להרגיש חלש ומסכן (נעבעך) ולומר אין לי כח... לא כתוב לא לעשות כלום ולחכות שה' יעשה בשבילנו. יש לך כח! אבל זכור שה' הוא הנותן לך את הכח לעשות חיל. ארץ ישראל היא מקום המעשה, כאן מקיימים את התורה והמצוות בשלמות, וכאן ה' נותן לנו גם את המציאות הארצית-חומרית לעסוק בה ולתקן אותה.

התודעה המתוקנת של זכירת ארץ ישראל, מעניקה לנו **בטחון עצמי** בקדושה. אתה יכול 'ללכת על עצמך', להאמין בכוחות שלך, לפעול ולזיום מתוך בטחון שתצליח - כי בפנים אתה יודע שכל מה שיש לך הוא מאת ה'.

שלישי – חטאתי נגדי תמיד

בישני של הפרשה קראנו שיש לזכור "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל". אם כך, אפשר לחשוב שאם ה' נותן לי כח כנראה שמגיע לי, אני צדיק... לא! היום אנחנו קוראים שממש לא מגיע לנו כלום, "אל תאמר בְּלִבְּךָ... בְּצַדִּיקוּתִי הִבִּיאֵנִי ה' לְרִשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת... לא בְּצַדִּיקוּתְךָ וּבִישׁוֹר לְבָבְךָ אֲתָה בָּא לְרִשְׁתָּ אֶת אֶרְצָם... זָכַר אֶל תִּשְׁפַּח אֶת אֱשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמַדְבָּר [זו אחת משש הזכירות

"וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְשֻׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרַתְּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם... כִּמָּה טוֹב וְחֶסֶד וּבְרָכָה יֵשׁ בַּפְּסוּקִים הָרַשׁוּנִים שֶׁל הַפְּרָשָׁה, כִּמּוֹ "וַאֲבָהָהּ וּבִרְכָהּ וְהִרְבָּהּ... בְּרוּךְ תִּהְיֶה". 'ראשון' מסתיים בשבח של "אֶרֶץ טוֹבָה" - ה' ברוב חסדו מעניק לנו "מתנה טובה" היא ארץ ישראל.

המושגים טוב וחסד הם בני-זוג ההולכים יחד, כמו בפסוק "אָךְ טוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי". רמז יפה לכך בפרשתנו: המלה ה-**טוב** (71) בפרשה היא "הַחֶסֶד"!

בקבלה מדובר על שם קדוש **א-ה-ו-ה**, בגימטריא **טוב** (ולכן הוא מכונה "שם הטוב"). שם זה נרמז בראשי תבות בתחילת התורה "את השמים ואת הארץ", והוא רמזו גם כאן במלים "אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד", חיבור טוב וחסד^א.

לפי הקבלה, 'ראשון' של הפרשה שייך לספירת החסד. כאן מופיע החסד בפירוש בפסוק הראשון, וכל שפע הברכה בהמשך שייך למדת החסד האלוקית.

שני – זכירת ארץ ישראל

כמה דברים צריך לזכור תמיד? בהרבה סידורים יש בסוף התפילה **שש זכירות** שנוהגים לומר כל יום. אבל יש גם רשימה מלאה של **עשר זכירות** (שרבי לוי יצחק מברדיטשוב כתב עליהן פירוש), אחת מהן כתובה אצלנו "וְזָכַרְתָּ

א ברית עולה לו פעמים טוב. ברית היא מדת הצדיק שעליו נאמר "אמרו צדיק כי טוב", ו-17 פעמים טוב רומז ל-17 צדיקים שבדור.

בה הכריחו בני לוי את ישראל לחזור לדרך הנכונה. שם גם חזרו ישראל והתאבלו על אהרן כאילו מת עכשיו, ולכן נאמר "שם מת אהרן וַיִּקְבֹּר שָׁם". עד כאן פירוש רש"י לפי חז"ל.

אם כתוב בתורה שאהרן מת במקום שהתאבלו עליו, מכאן שעיקר מות אהרן הוא בתודעה שלנו. במקום שאנו מרגישים את חסרונו, שם הוא מת ונקבר בתוכנו. אכן, התורה מדגישה "וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַחֲתָיו" - אהרן לא מת כי אלעזר ממשיך אותו ונכנס תחתיו.

העלייה של 'רביעי' שייכת לספירת הנצח, מתאים ללימוד על נצחיות אהרן והמשכיות האב והבן.

חמישי – רק יראה

"וַעֲתָה יִשְׁרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲבָדְךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ. לְשֹׁמֵר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ".

מה ה' רוצה מאתנו? האם הוא רוצה רק את היראה? הרי מיד יש עוד רשימה ארוכה: ללכת בכל דרכיו, לאהבה אותו, לעבוד אותו...

על הפסוק הזה אומרים חז"ל "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". להיות ירא שמים - זו העבודה שלנו. אם כך, נסביר שכל מה שכתוב בהמשך - ללכת בדרכי ה'; לאהבה אותו ולעבדו וכו' - הכל נובע מתוך היראה. כלומה, על היראה אנו עובדים באופן מודע, והתוצאה היא שכל השאר יבוא בטבעיות ובצורה זורמת, מתוך מודעות-טבעית, הכל בידי שמים.

שישי – עבודת התפילה

"וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָהוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ בְּכָל לְבָבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם", כך מתחילה הפרשה השניה של קריאת שמע, אותה אומרים

שאומרים בכל יום]... מְמַרִּים הֵייתֶם עִם ה' מִיּוֹם דַּעֲתֵי אֶתְכֶם". הדבר מזכיר את דברי דוד המלך בתהלים "כִּי פָשַׁעִי אֲנִי אֲדַע וְחַטָּאתִי נִגְדֵי תִמְיֵד", תמיד אני זוכר שאני החוטא.

אבל לא להגזים. אם הזכרון הזה נוכח יותר מדי, הוא עלול להביא אותנו לעצבות, וזו ממש לא הכוונה. כך מוסבר בספר התניא על הפסוק "וחטאתי נגדי תמיד" - "נגד" פירושו מרחוק, אני רואה מרחוק את החטא והוא מהווה תזכורת שלא להתגאות.

נחזור לפסוקים שלנו: משה לא סתם 'נותן לנו על הראש', אתם חוטאים... באותה נשימה הוא אומר: למרות שאתם חוטאים ה' מרחם עליכם! כמו שאמרתי לה' בתפילתי אחרי חטא העגל "וְהִם עִפְמוֹ וַיִּחַלְתֶּךָ".

לפי הקבלה, העליה של 'שלישי' היא כנגד ספירת התפארת, שהמדה הפנימית שלה היא רחמים. כך אומר משה לישראל: דוקא החטאים מדגישים את רחמי ה' עליכם, ואת העובדה שהוא מתפאר בכם.

רביעי – איפה מת אהרן

"וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַחֲתָיו". איפה באמת מת אהרן הכהן? הרי בפרשות חוקת ומסעי נאמר שהוא מת בהר-ההר; ועוד, בפרשת מסעי נאמר "וַיִּסְעוּ מִמִּסְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִי יַעֲקֹב", סדר הפוך ממה שכתוב אצלנו (ומוסרה היא ודאי מוסרות), וכן נאמר שם שמוסרות להר הר ים שמונה מסעות.

לכן מפרש רש"י שמתחבא כאן סיפור שלם: לאחר מות אהרן וקבורתו בהר ההר, הסתלקו ענני הכבוד ובא הכנעני מלך ערד להלחם בישראל. אז רצו ישראל לחזור למצרים, ובאמת חזרו שמונה מסעות עד שהגיעו למוסרה (לכן נאמר "מבארות בני יעקב מוסרה", הפוך מהסדר הישר). במוסרה היתה מלחמה פנימית

שביעי - הדרך לדבקות

"לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלַקֵּחַ בְּכָל דְרָכָיו וּלְדַבְּרָהּ בּו". מפרש רש"י: "ללכת בכל דרכיו - הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים. ולדבקה בו - אפשר לומר כן? והלא אש אוכלה הוא! אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו".

יש כאן שתי מצוות (מתוך התרי"ג): א. ללכת בדרכי ה', כמו רחמים וגמילות חסדים. ב. דבקות בה' על-ידי דבקות בחכמים (כמו המושג 'התקשרות לצדיק' בחסידות). ככל שאנו הולכים בדרכי ה' כך אנו מתדמים אליו, אך לעולם לא נהיה כמוהו, המרחק הוא אין-סופי. כדי להגיע לדבקות אנו מתקשרים לדמות ממשית, בשר ודם כמונו, ודוקא כך אנחנו דבקים בה'.

גם ביחס שלנו לצדיק עצמו: יש מציאת נקודה משותפת של התדמות, ללמוד מצדקתו ומעשיו הטובים וללכת בדרכיו, ויש את עצם ההתקשרות אליו, גם לרבדים הנסתרים שבכלל איננו מכירים - דבקות.

פעמיים בכל יום.

בפסוק המקביל בפרשה הראשונה של קריאת שמע, נאמר "וְאַהֲבָתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ". אחד ההבדלים הוא שאצלנו מוזכרת גם עבודת ה', "וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבָבְכֶם" וכמו שמסבירים חז"ל "איזוהי עבודה שבלב? זו תפילה".

מדוע עבודת התפילה לא מוזכרת בפרשה הראשונה? כתוב בגמרא שרבי שמעון בר יוחאי וחבריו פטורים מלהתפלל כיון שהם עוסקים כל הזמן בלימוד תורה, "תורתם אומנותם", הדבקות שלהם בה' היא כזו שאינם צריכים להתפלל. זו המדרגה של פרשה ראשונה של שמע ישראל, יחוד עליון ("יחודא עילאה"), שבו אנו מתאחדים לגמרי עם ה' ולא חשים צורך להתפלל.

בתפילה האדם פונה אל ה' כעבד אל אדוניו, "כעיני עבדים אל יד אדוניהם", ולכן זו עבודה שבלב. אבל יש מדרגה גבוהה יותר, יחס של בן לאביו, ואז אין תפילה, רק קירבה ודבקות.

ביאורים בפרקי אבות

שמקביל את ארבע המימרות לארבע אותיות הוי', וכן לספירות הקדושות - מחכמה ועד מלכות: השאלה הראשונה, "איזהו חכם?"; מקבילה כמובן לספירת החכמה, המקבילה לאות י בשם הוי'. הפנימיות של ספירת החכמה היא בטול - אותו בטול וחוסר החזקה עצמית הנדרשת לחכם על מנת שיוכל ללמוד מכל אדם ולפתח את חכמתו.

בטול זה מתבטא בצורת האות י, חסרת הנפח העצמי:

השאלה "איזהו גבור?" מקבילה לספירת הבינה, שמקבילה לאות ה. היא ההתפשטות לאורך ולרוחב של האות י. לאחר שהחכם התבטל כדי לשמוע רעיונות חדשים בספירת החכמה, עליו לעמוד בספירת הבינה לפתח לאורך ולרוחב את הרעיון שקלט מבחוץ. הקשר בין ספירת הבינה לגבורה מובא בפסוק "אני בינה לי גבורה"²: כיון שבבינה יש פיתוח והבנה אישית של החכם, ניתן לעמת את הבנותיו מול הבנות אחרות - דבר שעלול ליצור גבורות ודינים! כך נאמר בספר הזהר כי "מינה [ממנה, ספירת הבינה] דינין מתערין [דינים מתערורים]"³.

השאלה "איזהו עשיר?" מקבילה לספירת התפארת, הכוללת בתוכה את ששת מידות הלב מחסד ועד יסוד, ומקבילה לאות ו. ספירת התפארת מסמלת עשירות - הן בשמה המייצג פאר והדה, והן בתוכנה הכוללת את כל מידות

פרק ד משנה א

בן זומא אומר: איזהו חכם? הלומד מפל אדם, שנאמר: 'מפל מלמדי השכלתי פי עדותיה שיחה לי'. איזהו גבור? הפובש את יצרו, שנאמר: 'טוב ארף אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר'. איזהו עשיר? השומח בחלקו, שנאמר: 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך' - 'אשריך' בעולם הזה ו'טוב לך' לעולם הבא. איזהו מכבד? המכבד את הבריות, שנאמר: 'כי מכבדי אכבד ובני יקלוי'.

משמעותן הפנימית של ארבע השאלות

איזהו חכם... איזהו גבור... איזהו עשיר... איזהו מכובד.

בן זומא מביא במשנתנו ארבע שאלות-מימרות. התשובות של בן זומא הן פנימיות ומפתיעות, הפוכות מתפיסתנו הראשונית (למשל: בתפיסה הראשונה חכם מלמד אחרים ועשיר הוא בעל נכסים רבים) אך קולעות להגדרה מדויקת ומתיישבות על הלב. אמנם, כעת לא נעסוק בתוכן דבריו אלא דווקא במספר שאלותיו - ארבע.

ביהדות בכלל, ובקבלה בפרט, חכמת המספרים מקבלת יחס מיוחד - ניתן לראות זאת בפרק הבא של פרקי אבות ("בעשרה מאמרות") העוסק כמעט כולו במספרים. המספר ארבע רומז לדבר בסיסי ביותר בקבלה - לארבע אותיות שם הוי"ה ב"ה (י-ה-ו-ה). על המשנה שלנו יש פירוש מהאר"י הקדוש⁴,

ב משליח, יד.

ג זהר ח"ב קעה, ב.

א שער מאמרי רז"ל על מסכת אבות.

יעשה כראוי, עלינו להשתחרר מכבודנו העצמי, ולחפוף דווקא לכבד אחרים, ובפרט בכבוד-שמים, כדברי חז"ל שעל האדם למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום¹. ספירת המלכות רומזת כמובן גם לתיקון המלכות כאן בארץ הקודש, ומכאן אנו למדים שכדי לתקן את המציאות ולהתקדם לקראת מלכות ישראל מתוקנת, עלינו לכבד (מלשון כבוד) את כל היהודים הנמצאים כאן בארץ, וכן לכבד (מלשון טיטוא) את הגורמים העוינים המפריעים לנו לחיות חיים יהודיים תקינים בארץ הקודש.

מספר הפרק במשנה הראשונה

כיון שבמשנה הפותחת את פרק ד' יש **ארבע** מימרות, הדבר מוזמין אותנו לחפש היכן רמזו מספר הפרק במשנה ראשונה של כל אחד מהפרקים במסכת - אחד בפרק א', שנים בפרק ב' וכן הלאה:

פרק א', הראשון, פותח "משה קבל תורה מסיני ומסרה...". משה הוא האחד, הראש והראשון בשלשלת מקבלי התורה (כמו "אחד היה אברהם", ראש וראשון למאמינים באל אחד). למעשה יש כאן שלשה אחד: משה הוא אחד, "לא קם נביא עוד בישראל כמשה"² והוא "ענו מכל האדם"; התורה היא אחת ויחידה; והר סיני הוא אחד, העניו מכל ההרים (**סיני** עולה 130 - עשר פעמים **אחד**)³.

פרק ב' פותח במימרת רבי יהודה הנשיא, שבכל פעולה שהאדם עושה עליו לקחת בחשבון שני פרמטרים ולוודא ששניהם טובים - "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". יש כאן שני ממדים - תפארת לאדם העושה ('עושיה')

הלב היוצרות עושר פנימי. כל יהודי צריך להיות עשיר בפנימיות ובחיצוניות: על העשירות הפנימית נאמר "אין עשיר אלא בדעת"⁴ - ספירת ה**דעת** הממוקמת במערכת הספירות מעל ספירת התפארת היא האחרונה מספירות השכל (חב"ד - חכמה, בינה ודעת), והיא זו שממשיכה את השכל לתוך הלב. עשירות פנימית אמתית היא הכנסת השכל לתוך הרגש כדי שיוון אותו⁵ - "מח שליט על הלב", וכך הרגשות הטבעיים יהיו מכוונים על פי שכל של תורה.

כמו כן הרבי מליובאוויטש אומר שכל יהודי צריך להשתדל להיות עשיר גם בגשמיות⁶, כך יוכל לקיים מצות צדקה בהידור ולהשפיע על המציאות ביד רחבה. יכולת ההשפעה שייכת לאותו ג, הממשיכה **קו** של השפעה מלמעלה עד למטה, וכן לספירת ה**תפארת** הכוללת את כל המידות המתנגזות לספירת היסוד, ומשם מושפעות הלאה לספירת המלכות - המציאות החיצונית.

השאלה "איזהו מכובד?" מקבילה לספירת ה**מלכות** וכן לאות ה האחרונה. המלכות צריכה הרבה כבוד. "כבוד מלכים"⁷, עד כדי כך ש"מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול"⁸ (כבודו הוא כבוד עמו - "כבוד הבריות", משום ש"אין מלך בלא עם"). ספירת המלכות היא האחרונה מבין כוחות הנפש הפנימיים, ונקודת המפגש עם עולם המעשה החיצוני. על מנת שהמפגש

ד על פי נדרים מא, א: "אין עני אלא בדעת".

ה **עשיר** רומז למספר **עשר** (**עשר** ועוד יש ערכו 10), על ידי המשכת הדעת לתפארת, הופך פרצוף התפארת מ-ו (שש מדות הלב) ל-י (פרצוף שלם עם המוחין), ואז שם הוי' הופך להיות יהיה, סוד "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד".

ו זהו ח"ג רכז, א. תניא פרק יב.

ז שיחת ב' אדר תשנ"ב.

ח משלי כה, ב.

ט קידושין לב ב, ועוד.

י רבינו בחיי לבראשית לח, ל ועוד.

יא במדבר רבה ד, כ. וראה ליקוטי מוהר"ן.

יב דברים לד, י.

יג רמזים: **משה-אחד תורה-אחת סיני-אחד** = 1521, הוי' אחד ברבוע! **משה אחד** = משיח. **משה-אחד תורה-אחת** = 1378, המשולש של 52 (בן, הוי' הוי').

מקבילים לעשרת הדברות", שנתנו בשני לוחות, חמש כנגד חמש.

בפרק ו' יש לפני המשנה הראשונה משפט פתיחה - "שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם". 'לשון המשנה' הומז **לששת** סדרי המשנה. ועוד, הסכום המספרי של שתי המלים הראשונות - **שנו חכמים** - עולה 474, כמנין **דעת**, ה'פותרת' את הפתח לכל שש הספירות הבאות אחריה (מחסד עד יסוד) ועל כן ספירת הדעת נקראת בספרי הקבלה "מפתחא דכליל שית [מפתח הכולל שש]" - **דעת** עולה שש פעמים **דעה** (ששת הצירופים האפשריים של **דעה**) התפשטות הדעת במדות הופכת לשש דעות.¹¹

יז בסוד "עשרה עשרה הכף", כמבואר בזוהר ח"ג יא, ב. יח **שנו חכמים** במילוי - **שין נון וו חית כף מם יוד מם** - עולה 1176, יסוד היסודות ועמוד החכמות, משולש 6, 48, 6 פעמים 196 (=14, יד החזקה, ברבוע). המילוי בלבד עולה 702, **שבת** (יהלום 26) = 6 פעמים 117 (9 פעמים 13, ההפרש בין 248 ל-365 וכו').

ותפארת לבני האדם האחרים ('תפארת לו מן האדם').¹²

במשנה הראשונה בפרק ג' כתוב במפורש המספר שלש - "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה", וכל שאר המשנה היא פירוש שלשה דברים אלו.

המשנה הראשונה של פרק ה' מתחילה במספר מפורש, אך לא במספר חמש אלא "**בעשרה** מאמרות נברא העולם". אכן, סוד המספר עשר הוא שתי סדרות של חמש (כמו עשר האצבעות בגוף האדם), כמו שנאמר על עשר הספירות שהן "חמש כנגד חמש"¹³, וכך מתחלקים גם עשרה המאמרות לחמשה בשלשת הימים הראשונים של הבריאה וחמשה בשלשת הימים האחרונים¹⁴. עשרת המאמרות

יד ראה למשל פירוש המאירי והמהר"ל שהכוונה שיהיה טוב לשמים וטוב לבריות, שימצא חן בעיני אלקים ואדם.

טו תחילת ספר יצירה: "עשר ספירות בלי מה במספר עשר אצבעות חמש כנגד חמש".

טז ששת ימי בראשית מקבילים לשש המדות, מחסד עד יסוד, שמחולקים לשניים: חג"ת (מדות הלב עצמן) ונה"י (כוחות המעשה, מוטבע), כאשר נה"י מלבישים את חג"ת, ולכן החלוקה של המאמרות היא בדרך זו.

מענות ותשובות

שאלה:

הקו ואילו האמונה דיחידה ליחדך היינו עצם העיגול הגדול].

ובמלים אחרות, מבואר באריכות במאמר שהיחס בין אמונה לבטחון הוא בין אין ליש, אמונה היא התקשרות לאין ועל בטחון נאמר "יש בטחון". אין אחיזה באין, מה שאין כן ביש יש אחיזה בו. המקיף העליון של אמונה, עצם העיגול הגדול, היינו האין האמיתי, ואילו נקודת ההשקה הנ"ל, אי היכולת לצייר בו, היינו נקודת (רגע) האין שלפני היש, האין של היש (היש צריך להיות יש מאין - ציור מתוך אי יכולת לצייר).

שאלה:

כאמא אני מרגישה שאיני מצליחה לספק לילדי את הצרכים הנפשיים שלהם, וככל שמתווספים ילדים - ב"ה - הקושי גדל. אנו רוצים עוד ילדים אבל רוצים שיגדלו בריאים בנפשם... האם כדאי, אחרי התייעצות עם רב-פוסק, למנוע כעת הריון ולנסות לשקם את הקיים? (אדגיש שב"ה אין שום בעיה רפואית).

מענה:

על הריון וילודה נאמר "שומר פתאים ה'" (כמו פתי; לא לעשות חשבונות, מה שה' עושה זה הכי טוב, לא 'לתכנן') והעיקר - חשוב טוב יהיה טוב, ודאי לא לחשוב שהאם גורעת מצרכי הילדים ח"ו, אלא אדרבה, שה' מוסיף כח ושמחה ושפע בגשמיות ורוחניות עם כל ילד. אם תוקעים את המחשבה כך אז כך זה נעשה בפועל - הכל תלוי בכח המחשבה (מחשבה אותיות בשמחה - "עבדו את ה' בשמחה").

בשיעורים על אמונה ובטחון הוסבר שעיגולי האמונה שמתפשטים מהקו הם שיהיה טוב (הנראה והנגלה) אלא שאיני יודע מתי, והבטחון הסביל הוא "חשוב טוב יהיה טוב (כמו שאתה מצייר)". לכאורה בעיגולי האמונה אפשר לצייר משהו יותר מופשט, לא רק שאיני יודע מתי, אלא שאיני יודע בכלל לצייר, אבל אני משוכנע שיהיה טוב הנראה ונגלה ובעתיד אבין כיצד כל מה שעובר מצטרף לטובה.

מענה:

ידוע שאמונה היינו "לא ראיתם כל תמונה" (אמונה מתחלף בתמונה באתב"ש). באמונה איני יודע לצייר את הטוב אף על פי שאני מאמין באמונה שלמה שיהיה טוב כפי הציור האמיתי שרק ה' יודע...

ידוע ש"צדיק באמונתו יחיה" היינו ב אמונות (וכן צדיק עולה ב"פ אמונה), שני מקיפים של חיה יחידה. ויש לומר שבמקיף דחיה אני מאמין-בוטח שיהיה טוב, לא יודע לצייר את הטוב ובדאי שלא יודע מתי. אך באמונה העליונה של היחידה לכתחילה לא עולה על דעתי שאיני יודע לצייר את הטוב (ורק ה' יודע), אלא אני מסלק את עצמי וכל הרהורי לגמרי מציור כל שהוא (גם של ה' כביכול), היות שלא ראיתם כל תמונה, וכל זה הוא טבעי ובפשיטות, איך שיהודי פשוט (שקשור לפשיטות העצמות) מאמין בה' ושהכל לטובה יהיה טוב [המחשבה שאין לי ציור בו היינו נקודת ההשקה של העיגול הגדול בראשית

"מומלצים" בהקשר הזה והאם יש תפילות/תהילים/לימוד שכדאי לומר דווקא בהקשר של בנות ישראל שבקשר עם גויים וכדו'.

מענה:

בירושלים גם קבר דוד ושמעון הצדיק וגם אור החיים בהר הזיתים (ועוד צדיקים גדולים שם).

פרקי תהלים: כ כב כג מא נא קב קכא קל קמב קג.

שאלה:

יש לי השבוע בדיקה רפואית והרופאים 'מאיימים' עלי בממצאים לא חיוביים. אבקש את ברכת הרב.

מענה:

רפואה שלמה מן השמים!
תלמד קטע בלקוטי מוהר"ן (שלא החזיק מרופאים...).

שאלה:

למדתי את המאמר בליקוטי תורה פרשת בלק ד"ה "לא הביט און ביעקב" אות ה', ועלו לי שתי שאלות: א. מבואר שם שאם לא פעל עדיין להפך את מידותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלוקות בקרבו (ע"י תפילה) אינו יכול להמשיך גילוי אלוקות בעולם. זה נשמע כמו טענה שנשמעת הרבה כנגד כל מושג ההשפעה וההפצה בכלל, וכנגד חב"ד ואנ"ש בפרט "איך אתה יכול לדבר על להפוך את העולם/מדינה לפני שהפכת ותיקנת את עצמך לגמרי?" מה ההבדל בעצם? ב. אדה"ז כותב שם שמזה הטעם

שאלה:

בשנים האחרונות עברנו כמה וכמה פעמים דירות, לפעמים אחרי ששהינו בדירה רק חדשים ספורים, מכל מיני סיבות של הפרעות חיצוניות (בניה, שכנים שהפריעו וכו'), ומאד קשה לנו. צריכים עצה או עידוד...

מענה:

כנראה שאתם משרש דור המדבר, נשמות מאד גבוהות, דור דעה. כמה מסעות כבר השלמתם? כל מסע מקרב את הגאולה! [לעיתיד לבוא תקבלו את כל הדירות בחזרה - כמה עשירים תהיו!]

שאלה:

נעלמה לי הטלית בניקוי היבש... אפשר לברך אותי שהטלית תחזור מהר?

מענה:

תכוון: טלית = "אני הוי" הוא שמי [וכבודי - הטלית שלי - לאחר לא אתן].

שאלה:

אני עוסק בסוגיא של בנות שנפלות עם ערבים, ר"ל. בזמנו הרב נתן עצה לאנשי "חסדי יצחק" (ארגון חסד של תלמידי הרב) ללכת לקברי צדיקים להתפלל על מי שמסייעים לו. העצה הזו גם עזרה לי מאד להשליך קצת את על ה' יתברך, כי אלו סיפורים שיכולים ממש לייאש חלילה.

חשבנו ללכת למערת המכפלה וקבר רחל ואז להר המנוחות לחיד"א ולרב אליהו ולרב משה בן טוב. רציתי לשאול את הרב האם יש קברי צדיקים

מענה:

כתוב פעמיים בתניא הקדב"ה עם ד, שתיהן באגרת התשובה, פעם אחת בפרק ז בענין מלך עלוב ופעם שניה בפרק יא בענין המחילה מיד ובלי ספור פעמים.

בדרך אפשר: האות ד על שם השפלות, "דלית ליה מגרמיה כלום", והרי שתי המדות הנ"ל של השי"ת, שהוא עלוב ושהוא מרבה לסלוח, משקפים את שפלותו ית' כביכול, ולכן אדה"ז מדגיש את האות ד.

ובדרך רמז: הקדב"ה = חן חן וגם כל יכול, סוד "אשת חן תתמך כבוד" ו"שפל רוח יתמך כבוד", וכל יכול היינו מה שהוא ית' "סובל כל עלמיין", כמבואר במ"א (הקב"ה = יבק, הוי' אלהים, אהיה הוי' אד'). ב פעמים הקדב"ה בתניא = רלב = עסמ"ב, שלמות שמותיו ית'.

שאלה:

ביישוב שלנו מסתובבים הרבה כוחות של משטרה שכל הזמן נותנים דוחות ומציקים לתושבים. איך להתייחס אליהם? צריך למחות נגדם ולזלזל בהם או אולי לחייך אליהם? אם כן, מה עם עניין אהבת ישראל?

מענה:

בת לא צריכה לחייך לשוטר שבא להציק רק להתעלם מהמציאות שלו.

אסור לאכול קודם התפילה, כי עוד לא המשוך את הנשמה על כל הגוף ולכן עוד לא יכול לברר בירורים ולאכול לשם שמים. מה עושים היום כשאוכלים, איך עושים לשם שמים?

מענה:

שני חלקי השאלה (א-ב) הא בהא תליא. בדורות האחרונים, בפרט אצל הרבי, הדברים כבר השתנו. לא דורשים בצורה קשוחה "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים" (זו דעת ריש לקיש, כנראה שרבי יוחנן סובר אחרת). ועוד, ועיקר ברגע שהאדם הוצה לתקן את עצמו באמת כבר מעלים עליו כאילו תקן את עצמו, לענין השפעה טובה על הזולת והצבור. כלל גדול אצל הרבי: ברגע שאתה יודע אל"ף - תלמד אל"ף (לכמה שיותר אנשים) ורק אח"כ תלמד בעצמך ביי"ת. וכן לענין טעימה לפני התפלה, שיהיה כח להתפלל בחיות - כך מנהג חסידים שתורה היא (וגם התקשרות לרבי שהורה כך במעשה) רב כנודע).

שאלה:

בלימוד היומי בתניא לגבי "מלך עלוב" כותב אדמוה"ז "לכן נקרא הקדב"ה" בתוספת האות ד' שלא כבשאר מקומות. אם לא קשה אולי לרבינו שליט"א יש הסבר לכך?

סיפור חסידי רבי לוי-יצחק שניאורסאה

על אף החולשה והסכנה המשיך ר' לויק בפעולותיו להפצת היהדות בקרב הקהילה היהודית הקטנה שבמקום, עד שגברה עליו מחלתו ופרחה נשמתו הקדושה ביום כ' באב ה'תש"ד. מנוחתו כבוד באלמא-אטא.

רוב כתביו הוחרמו ע"י הק.ג.ב בעת מאסרו, והשאר הושמד אח"כ על-ידי הגרמנים הנאצים ימ"ש שכבשו את יקטרינוסלב. כתבים מעטים שכתב בשנות גלותו יצאו לאור בספרים "תורת לוי יצחק", "לקוטי לוי יצחק" ועוד. תולדות חייו נדפסו בשלשת הכרכים של סדרת הספרים "תולדות לוי יצחק".

למרות שר' לויק היה גאון עצום בנגלה ובנסתר, הנקודה העיקרית ועיקר העבודה אצלו הייתה נקודת המסירות נפש. הוא לא פחד משום דבר בעולם, על דרך הצוואה של רבי אליעזר אביו של הבעש"ט שאמר לו לפני פטירתו – "ישראל, אל תפחד משום דבר, רק מה".

דוגמה מזעזעת לכך היא כי בערוב ימיו באלמא-אטא, אחרי שנכלא בחמשה בתי סוהר שונים ואחרי שעבר כמעט חמש שנות גלות איומות, ביסורים קשים וחרפת רעב – וכבר היה חולה מאד, הדבר הראשון שעשה ר' לויק אחרי שחרורו שם היה למצוא בית כנסת. באלמא-אטא לא הייתה קהילה עתיקה, אבל בזמן מלחמת העולם השנייה ברחו לשם יהודים וחיו שם כמה חסידי חב"ד. כשכנס ר' לויק לבית הכנסת, מצא שם כמה מידידי, ומיד נעמד ונשא דרשה חוצבת להבות על כך שצריך עמיה איתנה כנגד כל מונע ומעכב בקשר לתורה ומצוות. הוא לא חשש להוציא מפיו דיבורים מפורשים נגד הקומוניזם והכפירה של

הרב והמקובל ר' לוי יצחק שניאורסון (אשר כונה כפי מעריציו 'ר' לויק), אביו של הרבי מליובאוויטש, נולד בעיירה קטנה ליד העיר הומל ביום ח"י בניסן ה'תרל"ח לאביו ר' ברוך שלום, נינו של הרבי ה'צמח צדק'. מגיל צעיר בלט כעילוי הן בנגלה והן בקבלה וחסידות, והוסמך לרבנות ע"י גדולי הדור. בהיותו בגיל 22 נשא ר' לויק לאישה את הרבנית חנה, בתו של הרב מאיר שלמה ינובסקי ששימש כרב העיר ניקוליב, את השידוך הציע הרבי הרש"ב מליובאוויטש בכבודו ובעצמו. מהר מאד החל ר' לויק לעסוק בצרכי ציבור בשליחותו של הרבי הרש"ב, ובשנת תרס"ט התמנה לרבנות העיר הגדולה יקטרינוסלב (דנייפרופטרובסק) שבאוקראינה. בתפקיד זה שימש כשלושים שנה והיה אהוב ונערץ ע"י בני כל החוגים, וגם לאחר המהפכה הקומוניסטית המשיך ר' לויק להנהיג את החיים היהודיים ללא מורא, למרות האיומים מצד השלטונות הסובייטים. לבסוף, ביום ט בניסן תרצ"ט נאסר ר' לויק ע"י השלטונות בשל פעולותיו להפצת היהדות. הוא נחקר ועונה בכלא קרוב לשנה עד שנשפט ונשלח לגלות בכפר הנידח צ'אילי בקזחסטן, אלפי קילומטרים מביתו. בריאותו התרופפה והוא חלה אנושות עקב תנאי המאסר והגלות האיומים, אך רק לאחר מספר שנים הצליחה אשתו לבוא ולשהות עמו שם כדי לטפל בו ולסעוד אותו. בכל זאת הוא הלך ונחלש ויהודי האזור התגייסו כדי להביא לשחרורו, ובאמצעות שוחד השיגו עבורו אישור לעבור לעיר אלמא אטא בירת קזחסטן אחרי חג הפסח תש"ד.

להסתכן כאשר לא מוכרחים, אבל צריך אמונה גדולה מאד בהשגחה פרטית כדי לא לפחד כלל ולצאת מהבית בזמן הקרבות בשעת הצורך. בכל אופן, זהו סיפור של צדיק שגם לא מפחד, וגם יודע למה הוא לא מפחד – יש לו בכך דעת והתקשרות ואמונה.

את נפשו מסר ר' לויק על קיום התורה והמצוות והפצת היהדות בכל המישורים. הוא ערך חופות ודאג לשלוח מוהלים שימולו את התינוקות, לימד הרבה תורה במחלתת ואפילו הצליח לבנות מקווה טהרה חדש בעיר, אבל עיקר מסירות הנפש שלו היה על אפיית מצות כשרות ושמורות לפסח. עוד בצעירותו הוא עסק בשליחותו של הרבי הרש"ב בהכנת ואספקת מצות לחיילים שגויסו לצבא הרוסי במלחמת רוסיה-יפן, אבל עיקר העניין היה אחרי המהפכה, כאשר כל המפעלים הגדולים ובתוכם טחנות הקמח הוחרמו ונעשו רכוש המדינה. ר' לויק הודיע לשלטונות הקומוניסטים שבתור רב העיר הוא לא מוכן לתת "הכשר" על הקמח אם לא יכשירו את טחנת הקמח לפי הוראתו, ולא נרתע מהאימים שלהם לחסל אותו. לבסוף, מהחשש שאם הקמח יהיה ללא הכשר איש לא יקנה אותו, הם הסכימו. כך ייצרה טחנת קמח סובייטית ענקית קמח כשר למהדרין לפסח...

המצה מסמלת את מידת הענווה, כי אין בה גובה והתנפחות של חמץ, ובזהר הקדוש נקראות המצות בשם "מיכלא דמהימנותא" - מאכל האמונה. כלומר אכילת מצה מחזקת בנפש את האמונה. בשביל להתחזק באמונה צריך להיות ענו, ומי שיש לו חמץ וגאווה אינו יכול להאמין בהשי"ת בחזקה ובשלמות. רק אחרי ששורפים את החמץ ומסלקים את הגאווה ניתן להתחזק ולאכול את המצה המחזקת את האמונה בה'. אמונה עזה בה' היא שורש מסירות הנפש, לכן לא פלא שאם יש מצוה מיוחדת שבאמת ראוי למסור עליה את הנפש באופן מיוחד, זו מצות

ברית המועצות, כל הנוכחים נבהלו מאד. כידוע, בכל בית כנסת ברחבי ברה"מ תמיד היו סוכנים של הק.ג.ב "שתולים בבית השם"... היהודים שישבו בבית הכנסת לא הבינו מה קורה, איך יתכן שאחרי כל הסבל הנורא נשאר ר' לויק בדיוק אותו דבר ולא שינה כמלוא הנימה מהתוקף שלו בענין תורה ומצוות. חלקם ניסו לברוח מבית הכנסת כדי שלא יאשימו גם אותם ב"עוון" הנאמנות לתורה. ובאמת כמרדכי בזמנו, שלא כרע ולא השתחוה להמן - ובכך הכניס בסכנה לא רק את עצמו, אלא את כל "עם מרדכי" - גם באלמא-אטא הק.ג.ב הציקו אחרי הדרשה הזו לכל היהודים שהיו נוכחים בבית הכנסת ההוא בחקירות חיפושים וכו'. כמובן שהם גם התחילו שוב לעשות צרות לר' לויק, אבל אותו זה לא ענין כלל. העיקר לנסות ולהדליק את הנשמה היהודית אצל עוד יהודי. זו מסירות.

שנים רבת קודם לכן, אחרי המהפכה הקומוניסטית, כאשר ר' לויק עוד היה רב העיר יקטרינוסלב, השתוללה באוקראינה במשך ארבע שנים מלחמת אזרחים, והעיר יקטרינוסלב עברה כמה פעמים מיד לידי. לא פעם התחוללו בעיר פרעות ביהודים, ויריות נשמעו מכל עבר. הייתה סכנת נפשות לצאת לרחוב וכולם הסתתרו במקלטים, אך ר' לויק לא שם לבו לזה כלל והיה מסתובב בחופשיות ברחובות בלי חשש, כאשר היה צורך לצאת לצרכי ציבור כאלה ואחרים. פעם שאל אותו תלמידו, מדוע הוא לא מסתתר בשעת הסכנה, והרי על פי תורה אסור לאדם להסתכן! (הוא לא שאל את ר' לויק אם הוא מפחד, כי היה ברור שהתשובה היא שלא...). ר' לויק ענה בפתגם העממי "לכל כדור יש כתובת", והסביר שהיות וכל מה שקורה בעולם הוא על פי השגחה פרטית מאת השי"ת, הרי שאם יש צורך לצאת הוא יוצא, ואם הוא לא אמור להיפגע הוא לא יפגע. ראוי לדון על פי הלכה אם הנהגה זו היא הוראה לרבים בזמן שיורים כדורים ברחובות, וכמובן שאין הכוונה

את החמץ הרוחני, הגאוה שבלב, וכפי שכתוב בשו"ע שיש לבדוק את החמץ בכל החורים והסדקים יש גם לבדוק את חמץ הגאוה בחורים ובסדקים שבנפש, באותם מקומות שאדם דש בעקביו ויש בהם פירורי גאוות האדם. אחריהם צריך לחפש, וצריך לחפש תוך כדי כבי של תשובה אמיתית כשאדם חוזר לה'. לכן הצדיקים הגדולים, כל אחד לפי דרכו, היו עושים תשובה גדולה מאד בזמן בדיקת חמץ. היו גם צדיקים שהבדיקה לקחה להם הרבה מאד זמן, כמו למשל אדמו"ר הזקן שהיה עוסק בבדיקת חמץ שעות ארוכות, לא בגלל הצורך לחפש את הפירורים הגשמיים, אלא בעיקר בגלל חיפוש הפירורים הרוחניים.

אכילת מצה, מיכלא דמהימנותא.
ועל סילוק החמץ והגאוה שלפני אכילת המצה - עוד סיפור אחד קצר:
הרבנית חנה, אשתו של ר' לויק, היתה מספרת עליו שכאשר הוא היה בודק את החמץ בערב חג הפסח בכל החורים והסדקים על הרצפה (עיקר הבדיקה היא על הרצפה, שם עלולים ליפול פירורי לחם וחמץ), הוא כל כך בכה, עד שהרצפה היתה רטובה מדמעותיו.
מדוע צריך לבכות כשבודקים את החמץ? הבכי מתפרש אצלנו בדרך כלל כעצבות, והרי נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב", ויש לקיים כל מצוה בשמחה! אבל כפי שהסברנו, החמץ ברוחניות הוא גאוה. בבדיקת החמץ הגשמי שעל הרצפה בודקים גם

רבי אהרן מבעלז ואדמו"רי חב"ד

הכי חשוב לקחת משהו לעצמנו מכל סיפור - אנחנו יושבים כאן במקום של אנשי מסירות נפש (עמונה תובב"א), שמסירות הנפש תביא אותנו בקרוב "אל האמונה ואל הנחלה".

חכמה: צורה בלי חומר

מכאן הסיפורים והווארטים נוגעים לקשר שלו עם הרבי, הרבי תאר את רבי אהרן מבעלז כ"צורה בלי חומר, מופשט מהגוף". אדם שחי, מהלך על פני אדמות, אבל הוא בעצם צורה בלי חומר מופשט מהגוף. מסופר שחמשים שנה הוא לא ישן על מטה, רק נמנם על כורסא. הוא בקושי אכל. בבשר הוא בכלל לא נגע וגם לחם (ובכלל מוצק) הוא בקושי אכל - הוא חי בעיקר על נוזלים, וגם הם מעט שבמעט. הוא זכך את הגוף שלו מאד, עד שהרבי אמר עליו שמהלך בתוכנו אחד שהוא צורה בלי חומר.

הרבי פעם אמר על עצמו "מיין ענין איז הגברת הצורה על החומר" - הענין שלי, גם בחיים האישיים שלי וגם כדוגמה חיה (כל צדיק הוא דוגמה חיה, "ממנו יראו וכן יעשו"), הוא הגברת הצורה (הפנימיות, הנשמה) על החומר (הגוף). לא להיות מופשט לגמרי, לא להסתלק מהגוף - יש גוף, יש חומר - אבל שהעיקר תמיד יהיה הצורה, הפנימיות, הנשמה, הרוחניות, להחדיר את תודעת השמים בארץ. המטרה היא להגיע לאחדות בין החומר לצורה, אבל חיבור נכון אפשרי רק אם קודם מגבירים את הצורה על החומר, אחרת החומר משתלט על הצורה (מי

אנחנו בכ"א, יום ההילולא של צדיק גדול שהגיע לארץ - רבי אהרן מבעלז, הבעלזער-רב, שגדולי ישראל החזיקו ממנו כגדול הדור. הוא ניצל מהשוואה בנסי, יחד עם אחיו שנפטר שבע שנים לפניו ובנו הוא הרבי העכשווי של בעלז. יש סיפורים בלי סוף על הצדקות שלו, כך שצריכים לצמצם. היות שאנחנו קשורים לחסידות חב"ד, נספר סיפורים שלו עם חב"ד - גם עם הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, וגם עם הרבי בדור האחרון, אין עוד דוגמה כזו של קשרים של הרביים עם צדיק מצדיקי פולין.

כתר: השראת מסירות הנפש מהרבי הריי"צ

פעיל עיקרי בהצלתו מהשוואה היה הרבי הקודם, וכל חייו הוא החזיק לו טובה על הצלת חייו. הם בני אותו גיל - הוא נולד חדשיים אחרי הרבי הריי"צ אבל האריך ימים שבע שנים יותר ממנו. חוץ ממה שהחזיק לו טובה על ההצלה במאמצי ההשתדלות שלו, הוא גם אמר שכל מסירות הנפש של יהודים בדורנו (גם בזמן השואה) היא בהשראת מסירות הנפש שראו אצל הרבי הריי"צ ברוסיה. לדבריו, הרבי הריי"צ הוא מקור ההשראה של מסירות הנפש על תורה ומצוות, "ממנו יראו וכן יעשו".

כמנהגנו, ננסה לסדר את מגוון הסיפורים והווארטים לפי הספירות. מסירות נפש שייכת לכתר, לעצם, למעלה מטעם ודעת, וכך גם הצלת חיי צדיק, הצלת עצם הנשמה. כמובן,

נרשם על ידי איתאל גלעדי, לא מוגה. שיעור על חובות עמונה, כ"א מנחם-אב ע"ז.

הרב של כפר חב"ד היום הוא הרב מאיר אשכנזי, בנו של הרב הקודם, הרב שמואל אשכנזי, בן הרב החב"די של תל אביב, רבי משה אשכנזי, בנו של רבי מאיר אשכנזי שהגיע במלחמה לשנחאי, בן של רבי שניאור-זלמן אשכנזי מירושלים. רבי שניאור זלמן לא היה ממש גביר, אבל היה לו בית גדול בקטמון והוא ארח בו הרבה אנשים, גם הרבה צדיקים, במיוחד פליטי שואה. כשרבי אהרן מבעלז יצא מתופת השואה בתש"ד הוא בא לבית של רבי שניאור זלמן אשכנזי בירושלים. באותה תקופה רבי מאיר אשכנזי היה בשנחאי ועבר שם אירוע מוחי, סטרוק קטן. הוא בקושי התאושש, ונשאר לו איזה רושם - היו לו הרבה כאבים. רבי שניאור, האבא, ספר זאת לרבי מבעלז. לפני שהרבי מבעלז עזב את האירוח הוא אמר לו - כשבנך מאיר יגיע לארץ אני רוצה לראות אותו, לדבר איתו. ואכן, כאשר הבן הגיע לארץ אביו שלח אותו לרבי מבעלז - לא הרבי שלו, אבל אדם גדול מאד. הרבי מבעלז אמר לו - אכן אני לא הרבי שלך, אבל יש לי עצה טובה לתת לך כדי להקל על הכאבים שלך, לשפר את הבריאות שלך. מה העצה שלי? להמנע משלשה דברים: לא לאכול חלבי, לא לשמוע מוזיקה ולא ללכת לקברי צדיקים (היו אנשים 'בענינים' אצל הרבי מבעלז שאמרו שאת שני הדברים הראשונים כבר שמענו שאמרו לאנשים, אבל את הדבר השלישי לא שמענו אף פעם). זו דוגמה ל"פלא יועץ".

הוא התחיל לקיים את העצה הטובה הזו, ובאמת הוקל לו מאד - כל הכאבים עזבו אותו. הסיפור היה כאן בארץ, בסמיכות לשואה. בשנת תש"י ר' מאיר אשכנזי (הבן שקבל עצה מהבי אהרן) נסע לאמריקה - הוא בעצם נסע לרבי הקודם, אבל עד שהוא הגיע הרבי הריי"צ הסתלק מהעולם, והיה שם רק את החתן שלו, שעדיין לא קבל את הנשיאות. במשך שנה

שמגביר את הצורה על החומר זוכה לאור צח ואילו להיפך ח"ו מתקיים בו "עד יפלח חץ כבדו".

מהפסוק "כי ביה הוי' צור עולמים" לומדים חז"ל שבי-נברא העולם הבא וב-ה נברא העולם הזה. בתניא היומי לפני כמה ימים אדמו"ר הזקן דורש זאת גם על הצורה והחומר של האותיות - מה-י באה צורת האותיות (צירופי האותיות והסגנון שבאים מ"קדמות השכל" ו"רצון הנפש") ומה-ה ("אתא קלילא") בא חומר-גוף האותיות שהוגים בפה. בסגנון זה, הרבי בעצם אמר שהרבי מבעלז הוא עולם הבא - הוא הולך בעולם הזה, אבל כולו עולם הבא, א יוד, א הייליגע יוד, צורה בלי חומר. החומר הוא ה-ה, ב-ה נברא העולם הזה. היות שהצורה בלי חומר היא י נשים את הווארט בספירת החכמה, סוד האות י של שם הוי' ב"ה (הגברת הצורה על החומר כדי לחברם באמת, ענינו של הרבי, היא כבר י-ה, סוד "איש ואשה זכו - שכניה ביניהם").

בינה ודעת: עצה פלאית שגרמה לרבי לקחת פ"נ ראשון

מה הסיפור הבא? עם צדיק אמת הולכים להתייעץ. הוא נותן עצות טובות. הוא "פלא יועץ" - ביטוי שכתוב על המשיח. עצותיו באות מהבינה היתרה ומהדעת שלו ("אם אין דעת אין בינה ואם אין בינה אין דעת"). כתוב "בן חמשים לעצה" - חמשים הוא גם שער הנון של הבינה. עצות צדיק-אמת הן משער הנון שהוא זוכה לו, הבינה שלו, ומהדעת בה מרגיש לגמרי את היהודי שבא להוועץ בו. מכיון שמספרים על הקשרים של רבי אהרן לחב"ד, הסיפור הבא הוא על עצה שהרבי מבעלז נתן לחסיד חב"ד.

את היד, אמר 'שלום עליכם' ונתן ברכה. אנשים עברו במהירות בתור, אך כאשר הרבי הגיע, בתור יהודי פשוט, רבי אהרן לקח את היד ולא עזב אותו. הוא הוריד את המגבת והמשיך ללחוץ את ידו של האברך הזה, ושאל אותו 'מי אתה?'. הרבי ענה לו – 'איך בין א געווינליכער יונגערמאן' ('אני סתם אברך'). הוא ענה – 'ניין, פון מיר קענסט דו נישט בעהאלטען' ('לא, ממני אתה לא יכול להסתתר'). הוא אמר 'ש'ך יד חמה' והחזיק את היד שלו, לפי עדי ראייה, כעשר דקות.

הסיפור חזר על עצמו בינה, הכל לפני המלחמה, בה הרבי בא לרבי אהרן עם הגיס שלו, גם חתן הרבי הקודם. לגיס הוא התייחס כרגיל, ועם הרבי היה אותו סיפור ממש, ועדי ראייה אומרים שהחזיק לו את היד רבע שעה – אפילו קצת יותר מהפעם הראשונה. לא רצה להניח את היד, אמר שיש ביד חום. את הקשר הזה נשים כנגד שתי הידים – שני הסיפורים על ידים – שהן חסד וגבורה.

תפארת: הרבי לקח שיריים מרבי אהרן

הרבי ספר שפעם אחת קבל שיריים מהרבי מבעלז. ממש פלא. יודעים מה הם שיריים – שהצדיק אוכל משהו ומשאר (הרבי מבעלז השאיר הכל, כי בקושי אכל) והחסידיים חוטפים את השיריים כי יש בהם ברכה. בחב"ד ממש לא נהוג לחטוף שיריים, ולכן פלא עצום שהרבי אמר שפעם אחת לקח שיריים מהרבי מבעלז. כתוב ששיריים היינו "שאר יעקב", "שארית יעקב". שירים לוקחים מהיעקב של הצדיק, מהתפארת-הפאר שלו, לכן הווארט הזה שייך לתפארת.

שלמה הרבי סרב לקבל את הנשיאות. מה יעשה ר' מאיר? הוא בכל אופן נכנס לרבי – כל אחד היה יכול להכנס לרבי, סתם לדבר, לא בתור יחידות לרבי – והוא הביא פ"נ. פ"נ חסיד מביא לרבי, לא לסתם משפיע, ולכן הרבי אמר (כפי שאמר במשך כל אותה שנה למי שבקש שהרבי יתפלל עליו) – הפ"נ לא בשבילי, איני הכתובת, תלך לציון של מורי-חמי. ר' מאיר שאינו יכול, כי הרבי מבעלז אמר לו שלשה דברים, והשלישי היה לא ללכת לקברי הצדיקים. כשהרבי שמע זאת הוא הרצין מאד-מאד, הלך לחדר אחר, ויצא לבוש סירטוק וגרטל, ולקח את הפ"נ שלו. כנראה שזו הפעם הראשונה שהרבי קבל פ"נ ממישהו. כלומר, מה כאן ה"פלא יועץ" של הרבי מבעלז? שהוא פשוט הכתיר את הרבי... סיפור מדהים.

להסביר את שלש העצות – לא לאכול חלב, לא לשמוע מוזיקה ולא ללכת לקברי הצדיקים – גדול עלינו (אולי כנגד חב"ד). הן עצות של "פלא יועץ", אבל את כל הסיפור שמנו בבינה ודעת.

חסד וגבורה: רבי אהרן אומר שלרבי יש 'ידים חמות'

האם היה קשר אישי בין רבי מאהרן מבעלז לרבי? היו פעמיים שהרבי הלך אליו באירופה. פעם ראשונה היתה בברלין, כשהרבי היה אברך צעיר, חתן של הרבי הריי"צ, והגיע לשם הרבי מבעלז. כולם נהרו לקבל את פניו, לקבל ממנו ברכה. הרבי לא היה רגיל בכגון דא, אבל גם רצה לפגוש את הצדיק – האדמו"ר מבעלז. הוא בקש מחבר אחד, לא חב"דניק, שיותר התמצא, שיקח אותו. הם הלכו יחד ובדרך פגשו עוד חב"דניק שגם הולך לשם, והרבי השביע את שניהם שלא יגלו שהוא חתן הריי"צ. כאשר הרבי מבעלז קבל אנשים הוא הרכין את ראשו למטה, לא הסתכל על מי שעובר, ועטף את ידו במגבת, עמה לחץ

מטוס ויעלה לארץ. את שני הווארטים האלה נשים כצמד בנצח והוד. נצח הוא הנצחה, הלוייה היא הנצחה של הצדיק (וכן עליה לארץ שייכת לנצח, עומק רום) והווארט שאנחנו עדיין בגלות והחשך הוא כפול ומכופל. "כי מפני הרעה נאסף הצדיק" הוא בחינת הוד.

יסוד: עדות רבי אהרן על צדקות הרבי

נספר עוד משהו, שאחרי כל מה ששמענו לא יהיה מאד מפתיע, כיצד ראה הרבי מבעלו את צדקות הרבי בתחלת הנשיאות: בשנות הנשיאות הראשונות הרבי היה אברך צעיר עדיין והרבי מבעלו הוא זקן צדיקי הדור. לקראת י"ט כסלו תשי"א - עוד לפני קבלת הנשיאות הרשמית - הרבי שלח מכתב לכל האדמו"רים וההרבנים החשובים שבדור ובקש מהם שבי"ט כסלו יעשו התוועדות לכבוד שחרור אדמו"ר הזקן. כשהמכתב הגיע לרבי מבעלו הוא היה נראה כעזות למזכיר שהקריא לו את המכתבים, ואחרי הקראת המכתב נזרק מפיו - 'א יונגרמאן אומר לרבי מה לעשות?!' ('אברך צעיר אומר לצדיק יסוד עולם מה לעשות?!'). הבעלזר-רב מאד הרצין ואמר לו - דע לך שאתה משחק באש, לך מיד תרחץ ידים שלש פעמים, ותאמר שלש פעמים 'אני מתחרט', וכך היה. את הווארט הזה, שמאשר את צדקות הרבי כ"צדיק יסוד עולם" נשים בספירת היסוד. בקבלה כתוב שמהיסוד יוצאת אש וצריך להזהר ממנה.

מלכות: הרצון בחזית דתית מאוחדת

המלכות היא הדעה הפוליטית של רבי אהרן. בבחירות הראשונות כאן בארץ, אחרי קום המדינה, הרבי מבעלו היה העיקרי שהחזיק ממה שנקרא "חזית מאוחדת" - שכל המפלגות

נצח והוד: מחשבת הרבי לטוס ללוייה והחשך בהסתלקותו

בשנת הסתלקות רבי אהרן שבת פרשת עקב היתה כ' מנחם-אב. הוא דרש כדרכו, היה מאה אחוז בסדר, ובתוך הדרשה הוא אמר בפשטות שכאשר אבא או רבי נפטר מן העולם על הילדים ועל התלמידים להתחזק ללכת בדרכו. במוצאי שבת, כ"א מנחם-אב, הוא חלה באופן פתאומי ועלה השמימה והלוייה היתה ביום ראשון בבקה. יש הבדל של שש-שבע שעות בין כאן לאמריקה. כלומר שבאמריקה עדיין היתה שבת, אבל ברגע שהרבי שמע את הבשורה במוצאי שבת שם הוא מיד שאל את המזכירות אם יש אפשרות לעלות עכשיו על מטוס ולהגיע לארץ ללוייה. אמרו לו שלא שייך, כבר היה אחרי כל המטוסים. זה ממש משהו מדהים לגמרי, כי אנחנו יודעים שהרבי לא בא לכאן בכלל - עם כל הסבות שלו, אלף סיבות שמנסים להבין למה הרבי לא בא לארץ - אבל הנה יש ווארט שלרבי היתה הו"א להגיע לכאן מיד בשביל לוייה הרבי מבעלו ולא אסתייע מילתא.

עם הנצח הולך ההוד. הם "תרין פלגי גופא". בתוך השלושים של רבי אהרן מישהו שאל את הרבי למה הוא לא מדבר על "אתחלתא דגאולה", שהרי אנחנו ב"אתחלתא דגאולה". הרבי אמר ש"אתחלתא דגאולה" תתחיל כאשר משיח יבוא, ועכשיו אנחנו ב"חשך כפול ומכופל", והראיה שגדולי ישראל מסתלקים מן העולם. הרבי אמר זאת בתוך השלושים שלו, וכמובן התכוון אליו.

החשך של הסתלקות גדולי ישראל שייך לספירת ההוד, ש"הודי נהפך עלי למשחית", כל היום דוה". הווארט הזה הולך יחד עם העובדה שבשעת מעשה היתה הוה-אמינא שהרבי יקח

אהרן מטשרנביל וגם רבי אהרן הגדול מקרלין, שני סבים שלו, אהרן "אוהב שלום ורוחף שלום אוהב את הבריות ומקרנן לתורה", זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. הוא ודאי רוצה שהמקום כאן יבנה מחדש. אפשר לחשוב עליו ולבקש ממנו שיפעל זאת בקרוב ממש.

התיישבות ר"א מבעלז בת"א ואהבת כל יהודי

מי שר פה? [המואזין] כשהרבי מבעלז בא לארץ בתש"ד הוא לא מיד הלך לירושלים. רק יותר מאוחר, כעבור כמה שנים. הוא אמר שבבני ברק הוא בכלל לא רוצה להיות, גם לא בירושלים. איפה כן? הוא ואחיו הלכו לגור בתל אביב, שם הקימו את החדר הראשון של ילדים, ת"ת הראשון בתל אביב. למה הוא בחר בתל אביב? כי תל אביב היה המקום היחיד בארץ - אז - שאין בו לא מסגד ולא כנסייה, המקום הכי טהור בארץ.

שוב, כמו בסיפור של 'אידן מיט גוים', הוא בכלל לא היה מסוגל לשמוע שום גנאי על שום יהודי בעולם. אם מישהו אמר ח"ו שיש יהודי מחלל שבת הוא גער בו, לא אומרים שום מלת גנאי על אף יהודי בעולם. אפשר לומר 'תינוק שנשבה' וכיו"ב, אבל לומר על מישהו שהוא מחלל שבת? חס ושלום! הוא הרגיש שהמקום שצריך ללכת לשבת בו בארץ ישראל הוא תל אביב, זו דוגמה למי שרוצים היום להקים התנחלויות בתל אביב.

הדתיות ילכו יחד. מהחרדים, אגודה, ועד מזורחניקים, כולם יחד. נציין שזו בדיוק היתה תמיד הדעה של הרבי, מאז ועד היום. הוא רצה גוש אחד של כל המאמינים בה' ובתורתו, מכל צדי הקשת. פעם אחת באמת היתה כזו חזית. אם היה היום אפשר לתאר כמה תועלת היה מביא לעם ישראל, אך אין לדאבוננו.

כשהוא יצא עם הקריאה לחזית המאוחדת היו מבקרים. מישהו, אולי אפילו אחד מחסידיו, אמר באזניו: 'רבי, אידן מיט גוים?!' ('יהודים עם גוים?!'). 'ב'גוים' הוא התכוון למזורחניקים! הוא אמר לו: לך לרוחץ ידים שלש פעמים, תתחרט, ותאמר שלש פעמים 'אידן מיט אידן' ('יהודים עם יהודים'). כמו שראינו גם ביסוד, היו כמה פעמים שהוא אמר למי שאמר משהו לא בסדר שיירחץ ידים שלש פעמים ויאמר שמתחרט. הענין הזה שייך למלכות, לתיקון המדינה. אם רוצים היום לקבל ממנו השראה, ההשראה העיקרית תכל'ס היא שצריך להתאחד - קודם כל כל מי שמאמין, צריך אחדות, חזית מאוחדת. אם היתה חזית מאוחדת - כנראה לא היינו יושבים כאן היום, על חורבות הישוב עמונה, כי לא היה קורה מה שקרה...

סיכום

אם כן, עשינו - בקיצור - פרצוף של כל הספירות, ווארטים וסיפורים שקושרים בין בעל ההילולא של היום, רבי אהרן מבעלז, לאדמו"רי חב"ד. הוא נקרא אהרן על שם רבי

ברכות בחשבון

מתמטיקה בפרשת השבוע

המנון לארץ ישראל

הביטוי המיוחד לארץ ישראל בכל התנ"ך הוא "ארץ זבת חלב ודבש". בפרשתנו, פרשת עקב, מוסיפה התורה על הביטוי הכללי הזה (שמופיע גם בה) עוד שמונה לשונות המתחילים במלה "ארץ":

[כי הוי' אֶלְהֵיךָ מְבִיאֲךָ אֶל] אֶרֶץ טוֹבָה

אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם

אֶרֶץ חֹטֵה וּשְׁעָרָה וְגִפְסָן וּתְנַאֲנָה וְרִמּוֹן

אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ:

אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְפָּנֶת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם

אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנְיָה בְרָזָל וּמִהַרְרֵיהּ תִּחְצַב נְחֹשֶׁת:

אֶרֶץ הַרִים וּבְקַעַת

אֶרֶץ אֲשֶׁר הוּי' אֶלְהֵיךָ דֹרֶשׁ אֶתְּהָ תַמְיֵד עֵינֵי הוּי' אֶלְהֵיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: כשנספור את התבות והאותיות נמצא שיש בשמונה ביטויים אלה בשבחה של ארץ ישראל 48 תבות ו־180 אותיות.

הפלא המיוחד בביטויים אלה הוא שכולם יחד עולים 14728 או 14 פעמים 1052, כאשר,

אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ = 1052

והנה, ביטוי מיוחד וכללי זה, המתאר את מעלתה של ארץ ישראל יותר מכל ביטוי אחר המופיע במקרא, חוזר בתנ"ך (בהקשר לארץ ישראל) בדיוק 14 פעמים!

צורות עם חלל – סוד האין

הן מספר התבות 48, והן מספר האותיות, 180, שבשמונה הביטויים הללו הם מספרים הקשורים עם צורות שכבר ראינו בגליונות הקודמים: המספרים הרבועים ומספרי ההשראה. אלא, ש־48 הוא 1 פחות מ־49 הרבוע של 7, ואילו 180 הוא 1 פחות מ־181, מספר ההשראה של 10 (כפי שראינו בגליון פרשת דברים).

המספרים הרבועים הם 1, 4, 9, 16, רק לכל מספר רבוע שני (דהיינו כל רבוע אי־זוגי) יש נקודה אמצעית אותה אפשר להחסיר וליצור חלל, ועל כן המספרים הרבועים החלולים (סדרה

oeis.org ב־A033996 יהיו: 8, 24, 48, המספרים הרבועים החלולים מצויירים משמאל.

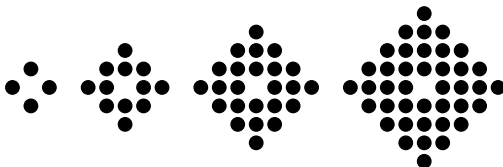
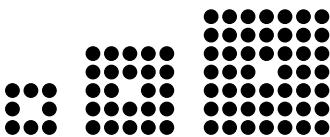
בדומה, מספרי ההשראה הם: 1, 5, 13, 25, 41, במקרה של מספרי ההשראה, תמיד אפשר להחסיר

נקודה אמצעית וליצור חלל כי כולם אי־זוגיים. מספרי ההשראה החלולים

(סדרה oeis.org ב־A046092 הם לפיכך: 4, 12,

40, 44, והם מצויירים משמאל.

לפני שנתייחס לענין החלל באמצע

הצורות ה"ל נתבונן בתופעה מתמטית יפה הקושרת את המספרים החלולים הללו זה לזה:
סכום 13 הרבועים החלולים הראשונים הוא:

$$8 + 24 + 48 + 80 + 120 + 168 + 224 + 288 + 360 + 440 + 528 + 624 + 728 = 3640 = 2 \cdot 1820$$

סכום 13 מספרי ההשראה החלולים הראשונים הוא:

$$4 + 12 + 24 + 40 + 60 + 84 + 112 + 144 + 180 + 220 + 264 + 312 + 364 = 1820$$

וזאת מפני שכל מספר בסדרה של הרבועים החלולים הוא פי 2 מהמספר המקביל בסדרת מספרי ההשראה החלולים. אמנם, דרך נוספת לראות זאת היא שמספרי ההשראה החלולים הם 4 פעמים המספרים המשולשים, בעוד הרבועים החלולים הם 8 פעמים המספרים המשולשים. יחס זה של שלם וחצי מוסיף חשיבות לשתי הסדרות הללו, שכן יחס כזה אינו מתקיים ביחס בין סדרות "חלולות" אחרות או כאשר מגדילים את החלל באמצע.

החלל כסוד האין

החלל שנוצר באמצע צורה רומז לסוד האין בחסידות. על בסיס ידיעתו את סוד האין היה הבעל שם טוב הקדוש אומר שביכולתו להפריך ולסתור כל סברא של תלמיד חכם. הכיצד? הוא היה חושף את נקודת האין הנמצאת במרכז אותה סברא, אך נעלמת מבעל הסברא (כעין שטח מת בשדה הראיה של האדם, כדוגמת המקום בו עצב הראיה מתחבר לרשתית). נקודת האין היא גם נקודת התורפה של הסברא, אך גם החיבור שלה למקור האלקי, ומתוכה אפשר "לסתור על מנת לבנות" את הסברא באופן חדש ועמוק יותר.

נסדר משמאל את התבות בצורת הרבוע החלול של 48:

ארץ	טובה	ארץ	נחלי	מים	ארץ	חטה
ושערה	וגפן	ותאנה	ורמון	ארץ	זית	שמן
ודבש	ארץ	אשר	לא	במסכנת	תאכל	בה
לחם	ארץ	אשר		אבניה	ברזל	ומהרריה
תחצב	נחשת	ארץ	הרים	ובקעת	ארץ	אשר
הוי'	אלהיך	דרש	אתה	תמיד	עיני	הוי'
אלהיך	בה	מרשית	השנה	ועד	אחרית	השנה

בעמוד הבא נצרין את האותיות שבשמונה ביטויי הארץ בצורת ההשראה החלולה של 180 משמאל.

א
 ר ט
 ו ב א ר
 י מ י
 ש א ר י ח ט ה ו ש
 ע ר ה ו ג פ נ ו ת א נ
 ה ו ר מ ו נ א ר צ ז י ת ש
 מ נ ו ד ב ש א ר י א ש ר ל א ב
 מ ס כ נ ת א כ ל ב ה ל ח ס א ר י
 א ש ר א ב נ י ה ב ר ז ל ו מ ה ר ר י
 ה ת ח צ ב נ ח ש ת א ר י ח ה ר י ס ו
 ב ק ע ת א ר י א ש ר י ה ו ה א
 ל ה י י ד ר ש א ת ה ת מ י
 ד ע י נ י ה ו ה א ל
 ה י י כ ב ה מ ר ש י
 ת ה ש נ ה ו ע
 ד א ח ר י
 ת ש נ
 ה

סוד האין של ארץ ישראל

והנה, ביחס לארץ ישראל, נקודת האין שבצורות הללו מורה על כך שכדי להגיע לארץ ישראל על האדם להתבטל ולמצוא את האין המכחיה אותו. כך עשה רבי זירא כשרצה ללמוד את תורת ארץ ישראל וצם מאה צומות כדי לשכח את תלמודה של בבל.

מסופר שכשרבי נחמן מברסלב הגיע לאיסטנבול בנסיעתו המפורסמת לארץ ישראל הוא הקפיד להסתיר את זהותו והתנהג כאדם הפשוט שבפשוטים. בכוונת מכוון היה ר' נחמן גורם למארחיו הסקרנים לחשוב שהוא אדם מסויים אחר, ואז סותר זאת ומותיר אותם בתמיהתם. לאחר מכן הסביר שדווקא הנהגה מוזרה זו אפשרה לו להתגבר על המכשולים הרוחניים שעמדו בדרכו לארץ ישראל. לארץ ישראל הוא לא יכול היה להגיע כרבי נחמן מברסלב, הצדיק המיוחס והמוכשר. כדי להגיע לארץ ישראל הוא היה צריך לעבור דרך נקודת אין מסויימת, להשיל מעליו את מדרגותיו ולקבל את חידושיה של הארץ ככלי ריקן. דווקא משום כך יכול היה אחר כך לומר שהתורה שגילה לאחר היותו בארץ ישראל נעלית שלא בערך על התורה שלימד לפני שהיה בארץ ישראל.

בכלל, סגולתה של ארץ ישראל נקנית על ידי שהאדם מוכן להשפיל את רוחו, "מאד מאד הוי שפל רוח". בזכות נמיכות רוח זו, תחושה של "איני ראוי", זוכים לגלות כי "טובה הארץ מאד מאד". רעיון זה מתבטא יפה במקיף הרחוק של צורת ההשראה שציירנו אשר האותיות בה:

אטרשנשבץיאיליעינהדתהדלבהאמהעםיור = 2506 = ז פעמים משיח

ואמנם, אותו רעיון של צמיחה והתגדלות מתוך האין נאמר על המשיח עצמו ש"צמח שמו ומתחתיו יצמח". כמו הצמח היוצא מרקבון הגרעין בתוך הארץ, כך המשיח יוצא "מתחתיו", מנקודת האין המופיעה כשפלותו והתבטלותו – סוד האין של ארץ ישראל.

גם ההפרש בין שתי הלשונות "ארץ זבת חלב ודבש" ו"ארץ זית שמן ודבש" עולה משיח.

חינוך הילדים, נושא בו טרודים כל הורים וכל מי שזכה בתפקיד חינוכי, הוא מהמצוות החשובות עליהן עומד כל בית ישראל. כיצד ראוי לקיים "חנוך לנער על פי דרכו"? מה ההבדל בין חינוך ילדים לעבודת ה' בוגרת יותר?

במשך הדורות, אצל לא-מעט אנשים, רווחה ההנחה לפיה ילדים צריך לחנך בעיקר לגבולות ולציות ללא-הבנה, חינוך מתוך יראה וקטנות מוחין. לשיטה זו, רק כאשר יתבגר הנער תהיה שייכת עבורו גם עבודת ה' מאהבה וגדלות מוחין. אחד מחידושי החסידות, בהלכה ובפנימיות, שיסודו של חינוך הילדים הוא עבודת ה' מאהבה. כמובן, נדרשת גם יראה ויש מקום לגבולות, אבל יסוד האהבה נותן "טעם בעבודת" (בלשונו של החוזה מלובלין), מרומם את היראה עצמה ומחדירה ומחדיר 'געשמאק' גם בעבודה מתוך קבלת-עול (בלשונו של הרבי מליובאוויטש).

כששמים את הילדים על אותו רצף עם המבוגרים, מתוך הנחה שהחינוך "לפי דרכו" צריך להתאים לנער "גם כי יזקין", אפשר גם להציב לו יעדים גדולים. חינוך שמתבסס על סיפורי צדיקים פותח לילד אופקים לעולמות אחרים, מופלאים, ו'מאוורר' את נפשו ועולמו. אך מעבר לכך, את המושגים הגדולים ביותר מתרגמת החסידות לנפש האדם ומתאימה אותם גם לילדים קטנים (ובמובן הזה, כולנו ילדים...).

שני שיעורים בגליון הזה עוסקים בנקודה זו: השיעור הראשון מרחיב בנקודת החינוך לאהבה (והשפעותיה גם על היראה) - הן במובן הרגשי, והן בצורך לחנך גם למשפטים (המובנים בטעם ודעת), ולא רק לחוקים - על יסוד דברי גדולי החסידות. שיעור נוסף ממחיש כיצד מנגישים לילדות ולעבודת ה' שלהן מדרגות וסודות של האריז"ל.

השיעור החודשי של הרב באנגלית יתקיים ביום ראשון הקרוב, כ"ד אב, בשעה 18:30 בדיוק, באולם "נצח ישראל", רחוב אבן עזרא 22 (פינת רחוב רמב"ן) - בירושלים ת"ו

מעוניין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה**?

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר 079-9211452

לפניות בנושא העלון: 052-4295164

pnimi.org.il